MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet

MKIK GVI Kutatási Füzetek

HCCI INSTITUTE FOR ECONOMIC AND ENTERPRISE RESEARCH

Hol szeretnék továbbtanulni?

Harminc magyarországi állami gimnáziumban tanulók körében végzett adatfelvétel eredményei – 2014

2014/5

Az MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet olyan non-profit kutatóműhely, amely elsősorban alkalmazott közgazdasági kutatásokat folytat. Célja, hogy elméletileg és empirikusan megalapozott ismereteket és elemzéseket nyújtson a magyar gazdaság és a magyar vállalkozások helyzetét és kilátásait befolyásoló gazdasági és társadalmi folyamatokról.

MKIK GVI – Institute for Economic and Enterprise Research
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

Az elemzést írták:

Makó Ágnes (elemző, MKIK GVI)
e-mail: agnes.mako@gvi.hu

Tóth István János

Kutatásvezető:

Tóth István János
(tudományos főmunkatárs, MTA KRTK KTI,
ügyvezető igazgató, MKIK GVI)
e-mail: istvan.janos.toth@gvi.hu

Kézirat lezárva: 2014. július 22.

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet
Cím: 1034 Budapest, Bécsi út 120.
Tel: +36-1-235-0584
Fax: +36-1-235-0713
e-mail: gvi@gvi.hu
internet: http://www.gvi.hu

Tartalom

Ábra- és táblajegyzék 4

Összefoglaló 6

Bevezetés 11

1. Tanulmányi eredmények, nyelvtudás 13

2. Továbbtanulási tervek 14

3. A külföldi intézményekbe felvételizők tervei 22

4. Gimnáziumok és továbbtanulási tervek 25

5. A továbbtanulási szándékokra ható tényezők 29

6. Következtetések 32

Függelék 35

Mellékletek 38

1. Melléklet: a vizsgálat módszere 38

2. Melléklet: az adatfelvétel kérdőíve 41

Ábra- és táblajegyzék

1. ábra: A gimnazisták továbbtanulási szándékai terület szerint (százalék), 2014 6

2. ábra: A végzős gimnazisták továbbtanulási tervei (százalék), 2014 7

3. ábra: Brit egyetemre jelentkezők számának alakulása a visegrádi országokból 2006 és 2013 között (2006=100%) 8

4. ábra: A végzős gimnazisták tanulmányi átlaga a továbbtanulási tervek szerint, 2014 ... 9

5. ábra: A továbbtanulni szándékozó végzős gimnazisták továbbtanulási tervei iskolatípus szerint (százalék), 2014 10

1.1. ábra: A gimnazisták megoszlása nyelvtudás szerint (százalék), 2014 13

2.1. ábra: A továbbtanulni szándékozó gimnazisták aránya az apa iskolai végzettsége szerint (százalék), 2014 15

2.2. ábra: A továbbtanulni nem szándékozók gimnazisták tervei (százalék), 2014 16

2.3. ábra: A gimnazisták továbbtanulási szándékai terület szerint (százalék), 2014 17

2.4. ábra: A végzős gimnazisták továbbtanulási tervei (százalék), 2014 18

2.5. ábra: A végzős gimnazisták továbbtanulási tervei nemek szerint (százalék), 2014 19

2.1. táblázat: A végzős gimnazisták továbbtanulási tervei az apa iskolai végzettsége szerint (százalék), 2014 20

2.6. ábra: A végzős gimnazisták tanulmányi átlaga a továbbtanulási tervek szerint, 201421

3.1. ábra: A brit egyetemekre a visegrádi országokból jelentkezők számának alakulása 2006 és 2013 között (2006=100%) 23

4.1. táblázat: A megkérdezettek száma és aránya iskolatípus szerint, 2014 25

4.1. ábra: A végzős gimnazisták tanulmányi átlageredményei iskolatípus szerint (százalék), 2014 26

4.2. ábra: A továbbtanulni szándékozó végzős gimnazisták aránya iskolatípus szerint (százalék), 2014 27

4.3. ábra: A továbbtanulni szándékozó végzős gimnazisták továbbtanulási tervei iskolatípus szerint (százalék), 2014 28

5.1. táblázat: Többváltozós becslési eredmények a végzős gimnazisták továbbtanulási szándékairól, 2014 31

F1. táblázat: A megkérdezettek neme iskolatípus szerint (esetszám), 2014 35

F2. táblázat: A megkérdezettek továbbtanulási szándékai iskolatípus szerint (esetszám), 2014 35

F3. táblázat: A megkérdezettek továbbtanulási irányai iskolatípus szerint (esetszám), 2014 36

F1. ábra: A megkérdezett tanulók 2013/14-es tanév első félévi tanulmány átlag szerinti megoszlása, 2014 37

Összefoglaló

1. A GVI kutatása során harminc magyar állami gimnázium végzős diákjait kérdeztük meg továbbtanulási szándékaikról. A kérdőívet 20 elitgimnázium (8 közép-magyarországi, 6 dunántúli és 6 alföldi és északi régióbeli) és 10 nem elit gimnázium (2 közép-magyarországi, 4 dunántúli és 4 alföldi és északi régióbeli) tanulói töltötték ki, összesen 704 fő.

2. A megkérdezett végzős gimnazisták jelentős többsége (82%, 575 fő) tovább szeretne tanulni az érettségi után. A továbbtanulni szándékozók félévi tanulmányi átlageredménye átlagosan 4,25, míg a többieké csak 3,33. A legnépszerűbb továbbtanulási irányok a gazdasági (20%), a műszaki (17%), és az orvostudományi (13%) karok, emellett természettudományi pályára is sokan készülnek (15%) (lásd az 1. ábrát).

1. ábra: A gimnazisták továbbtanulási szándékai terület szerint (százalék), 2014

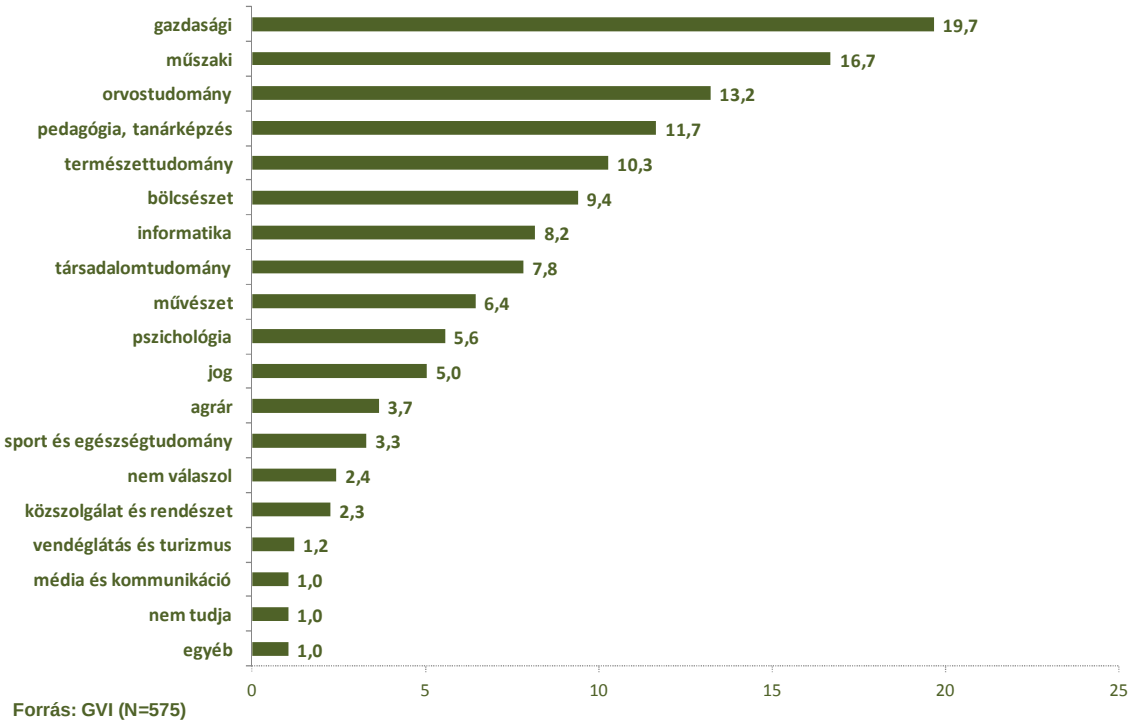

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek

3. A továbbtanulni szándékozó megkérdezettek többsége (71%) budapesti főiskolára vagy egyetemre felvételizik idén, 38%-uk pedig vidéki főiskolára vagy egyetemre. Közel 6%-uk (34 fő) külföldi felsőoktatási intézménybe (is) jelentkezett (lásd a 2. ábrát), ők jellemzően fiúk, jó tanulmányi eredménnyel rendelkező diákok, apjuk felsőfokú végzettségű, vezető beosztású, szellemi foglalkozású, vagy vállalkozó. Legtöbbjük tandíjmentes intézménybe felvételizik és sokan közülük hosszú távon szeretnének külföldön maradni. A legnépszerűbb célország Nagy-Britannia.

2. ábra: A végzős gimnazisták továbbtanulási tervei (százalék), 2014

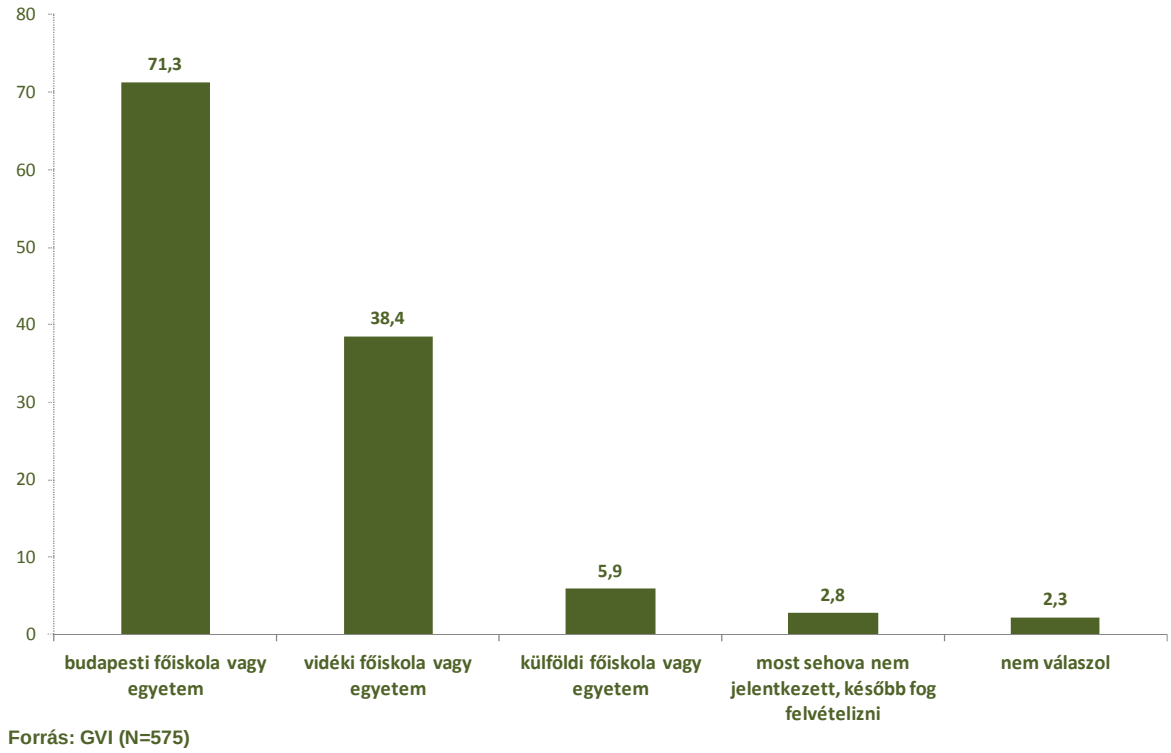

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek.

4. Az utóbbi években jelentősen megnőtt azon magyar fiatalok aránya, akik Nagy-Britanniába jelentkeztek egyetemre. Az Universities and Colleges Admissions Service adatai szerint, míg 2006-ban 290-en jelentkeztek Magyarországról brit egyetemekre, addig 2013-ban már 778-an, ami az időszak elejétől számítva közel 2,7-szeres emelkedés. Ez azt is jelenti, hogy 2006 és 2013 között a visegrádi országok közül a magyar felvételizők száma nőtt meg a legnagyobb mértékben (lásd a 3. ábrát). A felvételizők

tendenciájában a törés 2011-et követően következett be: ekkortól meredeken emelkedik a brit egyetemekre jelentkezők száma. Ugyanezt a tendenciát figyelhetjük meg, ha csak az egyetemi rangsorokban elöl álló két vezető egyetemre, a Cambridge-i Egyetemre és az Oxfordi Egyetemre felvételizők számának adatait vesszük figyelembe: e két egyetemen 1,6-szorosára nőtt a jelentkező magyar diákok száma (lásd a tanulmány mellékleteként közölt Excel fájlt).

3. ábra: Brit egyetemre jelentkezők számának alakulása a visegrádi országokból 2006 és 2013 között (2006=100%)

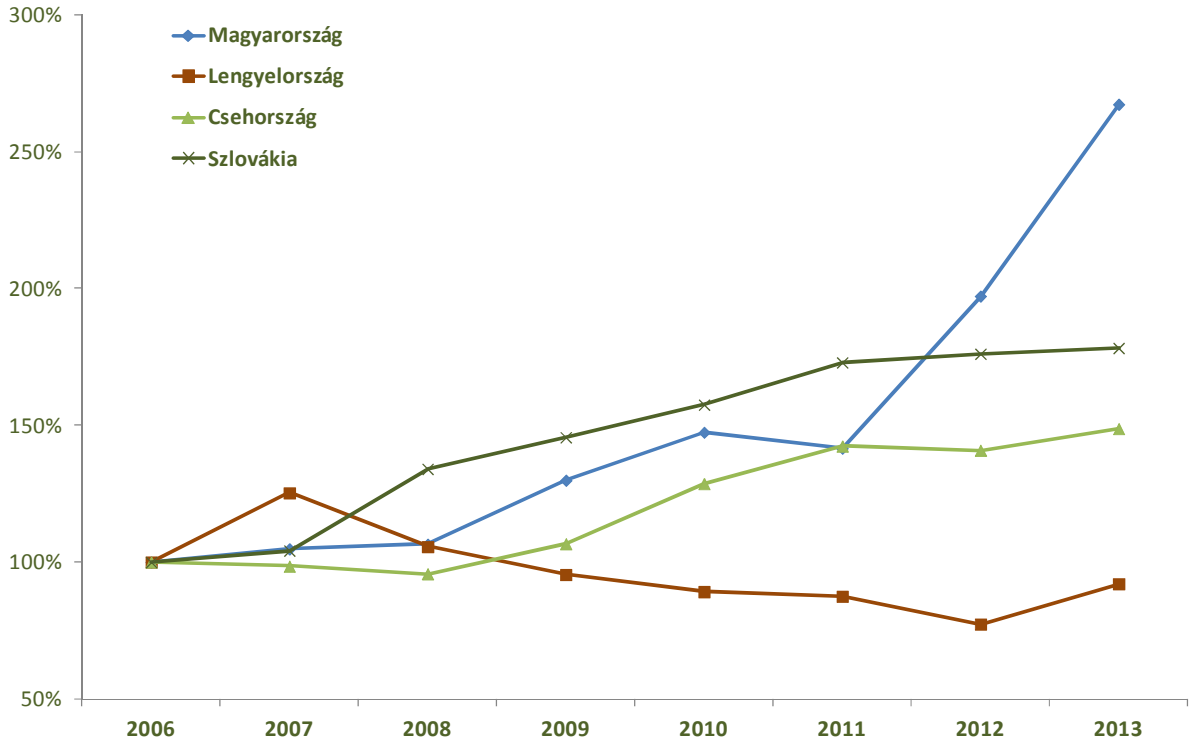

Az adatok forrása: http://www.ucas.com/data-analysis/data-resources

5. A továbbtanulni nem szándékozók többsége (69%-uk) szakmát szeretne szerezni szakközépiskolában vagy OKJ-s tanfolyamon. Külföldön vállalna munkát 26%-uk, Magyarországon pedig 15%-uk.

6. A külföldi, illetve budapesti felsőoktatási intézményekbe átlagosan a legjobb féléves átlaggal rendelkező tanulók felvételiztek, a vidéki egyetemekre és főiskolákra a kevésbé jól tanuló diákok, a legalacsonyabb átlagot pedig a felvételit későbbre halasztók csoportjában mértük (lásd a 4. ábrát).

4. ábra: A végzős gimnazisták tanulmányi átlaga a továbbtanulási tervek szerint, 2014

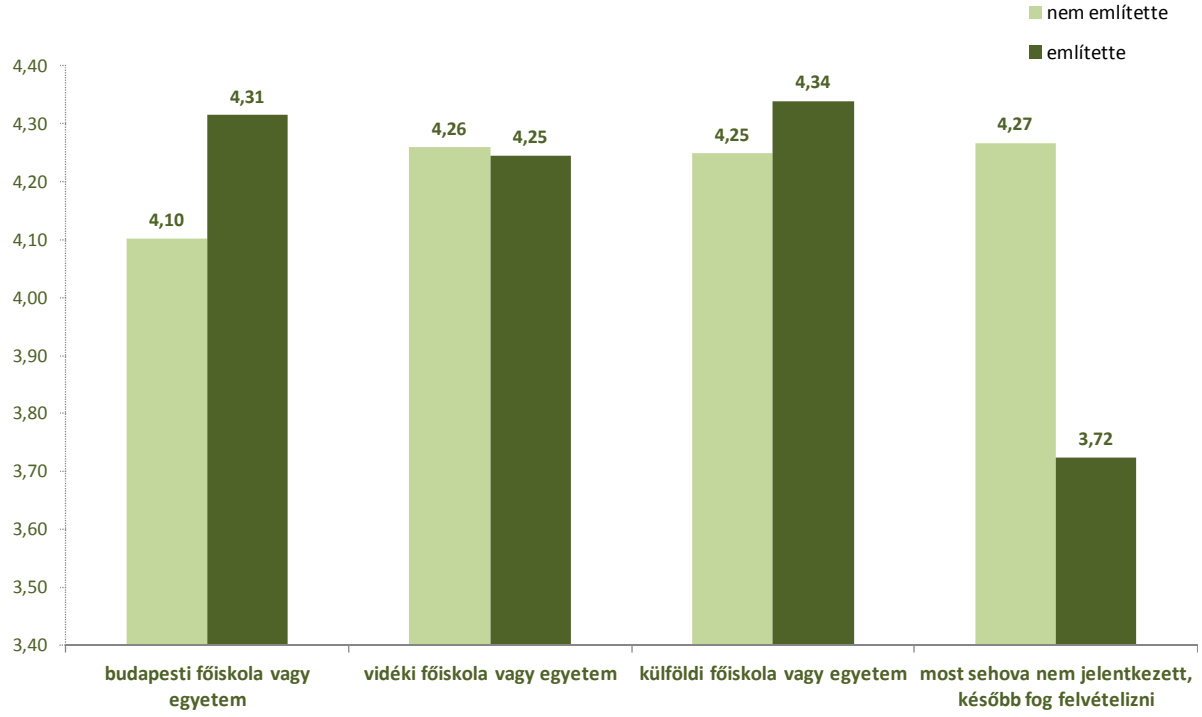

Forrás: GVI (N=519)

Megjegyzés: a megkérdezettek több választlehetőséget is megjelölhettek.

7. A gimnáziumokat a magyarországi nagyrégiók és a gimnáziumok országos kompetenciamérési eredménye szerint csoportokba soroltuk. Ezeket megvizsgálva az derül ki, hogy a közép-magyarországi elitgimnáziumok tanulói körében általánosnak mondható az érettségi utáni továbbtanulás (96,4%). A legalacsonyabb továbbtanulási arányt (57%) a dunántúli és az alföld és északi nem elit gimnáziumokban mértük.

8. A Magyarországra jellemző regionális egyenlőtlenségek a továbbtanulási irányokban is tetten érhetők. A leszakadó északi és alföldi régiókból származó gyerekek általában nem felvételiznek budapesti vagy külföldi egyetemekre, míg a közép-magyarországi régióban tanulók leggyakrabban a legnagyobb presztízsű budapesti egyetemeket választják. Budapesti főiskolára, illetve egyetemre a legnagyobb arányban a közép-magyarországi elit- és nem elit, valamint a dunántúli elitgimnáziumok tanulói felvételiztek. Ez a továbbtanulási irány legkevésbé a dunántúli, valamint az Alföld és Észak régióbeli nem elit gimnáziumok végzőseire jellemző. Vidéki felsőoktatási

intézményekbe a legnagyobb arányban az alföld és északi elit- és nem elit gimnáziumok, valamint a dunántúli nem elit gimnáziumok tanulói jelentkeztek. Külföldi felsőoktatási intézményekbe kizárólag a közép-magyarországi, valamint a dunántúli gimnáziumok tanulói felvételiztek (lásd az 5. ábrát).

5. ábra: A továbbtanulni szándékozó végzős gimnazisták továbbtanulási tervei iskolatípus szerint (százalék), 2014

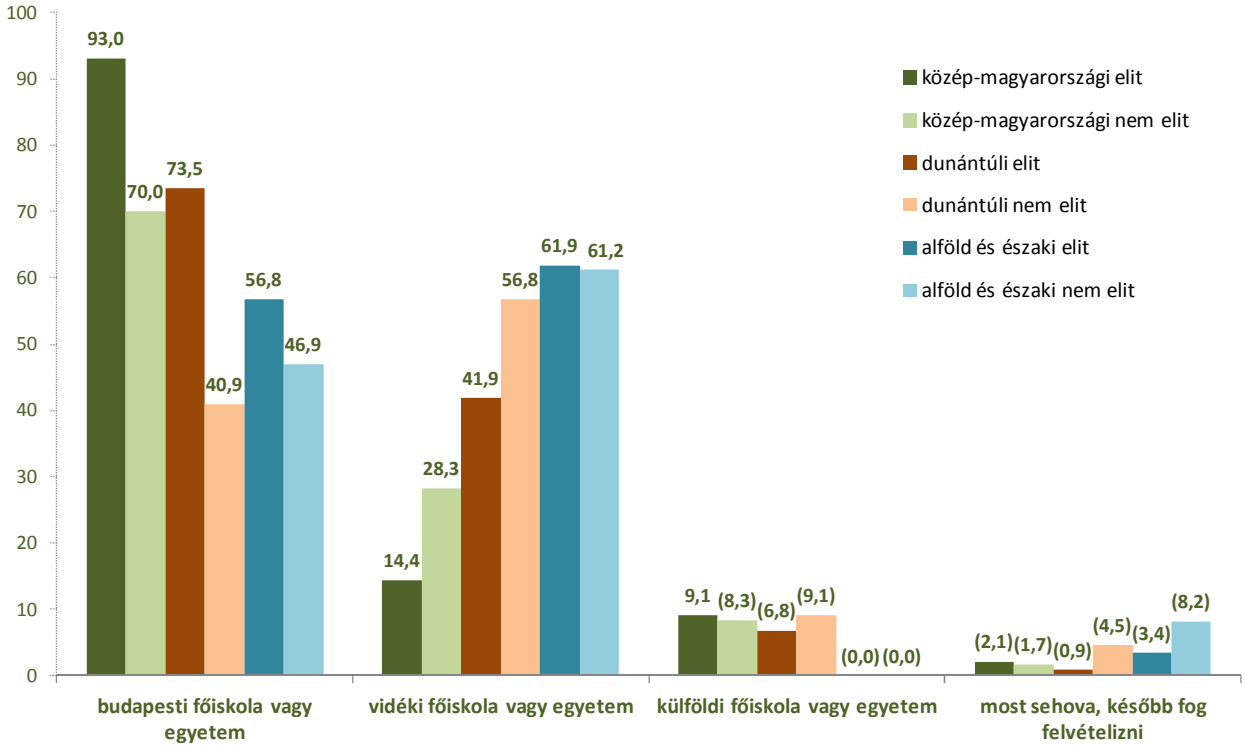

Forrás: GVI (N=575)

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek. A tíznél alacsonyabb esetszámokat zárójellel jelöljük.

9. A tanulók és iskolájuk jellemzőinek hatását külön-külön figyelembe véve azt látjuk, hogy a végzős gimnazisták között a továbbtanulást legnagyobb eséllyel a felsőfokú végzettségű és a szellemi munkát végző apák gyermekei, a jobb tanulmányi átlagot elérők, az idegen nyelven beszélők és az elitgimnáziumokba járó diákok tervezik. Emellett a Közép-Magyarországon és Budapesten tanulók is nagyobb eséllyel felvételiznek felsőoktatási intézménybe.

Bevezetés

Az oktatással kapcsolatos kérdések a társadalom újratermelődésének alapfolyamatait érintik, emellett szorosan összefüggnek a gazdaság és a munkaerőpiac működésével is. Ezért tartjuk fontosnak azt, hogy a jelenlegi, gyorsan változó feltételek között minél jobban megismerjük a gimnazisták továbbtanulási szándékait és az azokra ható tényezőket.

A legfrissebb előzetes statisztikák szerint Magyarországon a 2013/2014-es tanévben a gimnáziumokban tanulók száma 185 ezer főre tehető[1]. 2014-ben 106.157 fő jelentkezett valamelyik magyarországi felsőoktatási intézménybe, ez mintegy 14 százalékos növekedést jelent a tavalyi évhez képest.[2] Az elmúlt években azonban jelentős visszaesést mutattak az adatok: 2011-ben még 140 ezren, majd 2012-ben 110 ezren, 2013-ban pedig mindössze 95,5 ezren jelentkeztek felsőfokú képzésre az országban.

A jelen kutatás célja az volt, hogy egy, a végzős gimnazisták körében folytatott adatfelvételre alapozva képet kapjunk a diákok továbbtanulási szándékairól és azzal, hogy e szándékok mennyire változnak a gimnáziumok és a tanulók néhány jellemzője szerint. A kutatás a 2013-ban elvégzett hasonló adatfelvétel[3] nyomdokain haladt, de idén alkalmunk volt egy több szempont szerint arányos mintavételt megvalósítani, mely elősegíti az eredmények jobb interpretálhatóságát.

A kutatási cél megvalósítása érdekében egy rövid önkitöltős kérdőívet állítottunk össze (lásd a 2. Mellékletben) és a gimnáziumok két jellemzője alapján kiválasztott mintát kerestük fel.[4] (A vizsgálat módszerét bővebben lásd az 1. Mellékletben.) Az adatfelvételre

---

[1] Forrás: KSH, a 8 osztályos gimnáziumokkal együtt (http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/oktat/okt1314.pdf)

[2] Forrás: felvi.hu (http://www.felvi.hu/felveteli/ponthatarok_rangsorok/jelentkezok_es_felvettek/2014A_jelentkezok?itemNo=1&command=sso&token=3465ca5758e8b636617363af5923e631)

[3] Lásd: http://gvi.hu/index.php/hu/research/showItem.html?id=337

[4] Ezúton szeretnénk köszönetet mondani a kutatásban résztvevő gimnáziumok igazgatóinak, tanárainak és diákjainak a kutatás során nyújtott segítségükért.

2014. április 9. és 29. között került sor, a kvótás módszerrel kiválasztott harminc budapesti és vidéki gimnáziumban a diákok papír alapú kérdőívet töltöttek ki. Eredményeink 704 gimnazista válaszain alapulnak.

E kutatás egy jövőbeli, reprezentatív mintán folytatott kutatássorozat próbavizsgálatának is tekinthető. Egy, a gimnáziumok középiskolai rangsorban elfoglalt helyét, a területi szempontokat és a végzettek számát szem előtt tartó, nagymintás és országosan reprezentatív vizsgálat már pontos és torzítatlan eredményt adna a magyar állami gimnáziumokban tanulók továbbtanulási szándékairól és e szándékok változásáról.

Az elemzés első részében néhány általános eredményt közlünk a vizsgált gimnazisták tanulmányi eredményeivel és nyelvtudásával kapcsolatban. A második részben a továbbtanulási terveket elemezzük. A harmadik részben a külföldi felsőoktatási intézményekbe felvételizők elképzeléseiről nyújtunk rövid áttekintést. A negyedik részben az „elit" és „nem elit" gimnáziumok diákjainak továbbtanulási terveit hasonlítjuk össze. Az ötödik részben a továbbtanulási tervekre ható fő tényezők elemzését közöljük. A tanulmányt a főbb következtetések összefoglalásával zárjuk.

1. Tanulmányi eredmények, nyelvtudás

A megkérdezett végzős gimnazisták 11%-ának legfeljebb 3,0-es tanulmányi átlaga volt félévkor a 2013/14-es tanévben, 11%-uknak 3,1 és 3,5 közötti, 23%-uknak 3,6 és 4,0 közötti, 26%-uknak 4,1 és 4,5 közötti, 29%-uknak pedig 4,6 és 5,0 közötti. 8%-uk volt kitűnő ebben a félévben. Az összes válaszadó átlagos eredménye 4,1.

Az adatok azt mutatják, hogy a megkérdezett gimnazisták döntő többsége (88%) beszél angolul. Németül csak 51%-uk tud, spanyolul és olaszul 8-8%-uk, franciául 5%-uk. Oroszul csak 1%-uk beszél, 3%-uk pedig egyéb nyelvet is megjelölt (pl. román, horvát, szlovák, japán, latin) (lásd az 1.1. ábrát).

1.1. ábra: A gimnazisták megoszlása nyelvtudás szerint (százalék), 2014

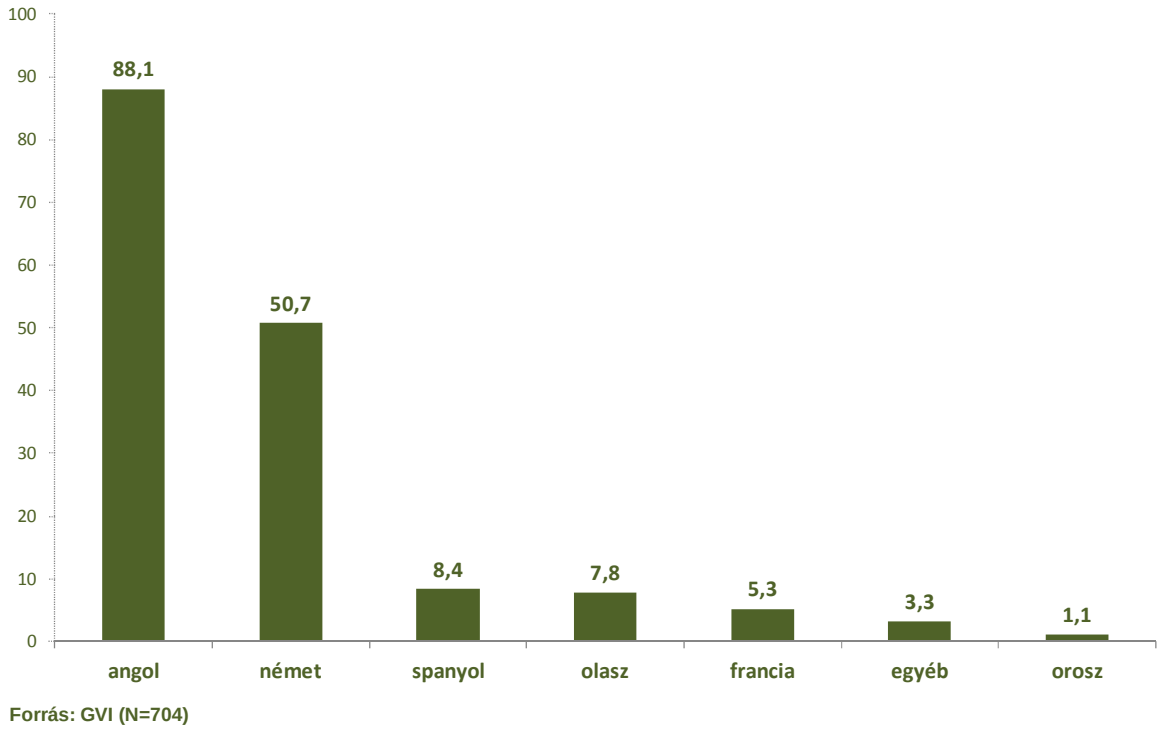

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek

2. Továbbtanulási tervek

A harminc gimnáziumban megkérdezett 704 tanuló jelentős többsége (82%, 575 fő) tovább szeretne tanulni az érettségi után és mindössze 18%-uk (129 fő) jelezte, hogy nem tanulna tovább, tehát elmondható, hogy a gimnáziumi tanulmányokat általában a későbbi felsőoktatásban való részvételt tervezők választják.

Az adatok azt mutatják, hogy a fiúk 84%-a tervez továbbtanulni, a lányoknak pedig 80%-a. A továbbtanulni szándékozók félévi tanulmányi átlaga 4,25 volt, míg a többieké csak 3,33. A továbbtanulási szándékra a családi háttér is hat: a megkérdezettek édesapjának vagy gondviselőjének legmagasabb iskolai végzettségét megvizsgálva láthatjuk, hogy míg a felsőfokú végzettségű apák gyermekeinek 95%-a tovább szeretne tanulni, míg ez az adat 80% az érettségizett, 68% a szakmunkásképzőt végzett és csak 37% a legfeljebb 8 általánost végzett apák gyermekei körében (lásd a 2.1. ábrát). Az apa munkaerő-piaci státusza szintén összefüggésben van a továbbtanulási szándékokkal. Az önálló vagy vállalkozó, a vezető beosztású, a szellemi foglalkozású és az irodai alkalmazott apák gyermekei között 90 és 97% közötti továbbtanulási arányt látunk, a szakmunkás, a segédmunkás vagy betanított munkás, illetve őstermelő apák gyermekei esetében 60 és 68% közöttit, az alkalmi munkás, illetve munkanélküli apák gyermekei között pedig 43-44%-osat.

2.1. ábra: A továbbtanulni szándékozó gimnazisták aránya az apa iskolai végzettsége szerint (százalék), 2014

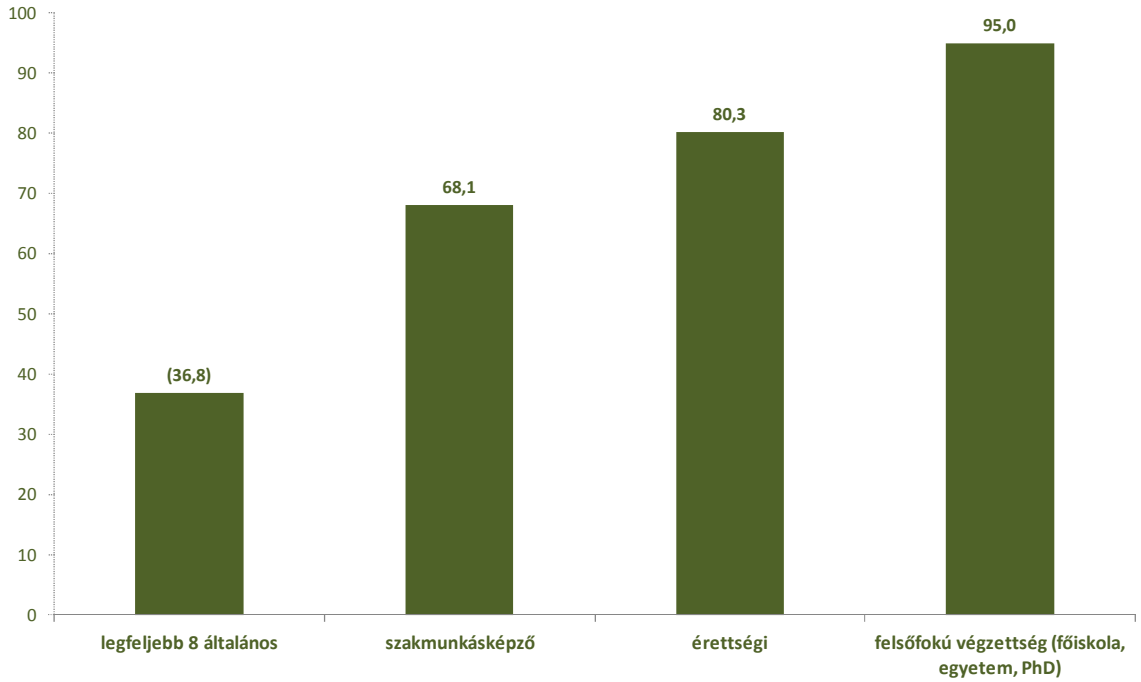

Forrás: GVI (N=668)

Megjegyzés: A tíznél alacsonyabb esetszámokat zárójellel jelöljük.

A továbbtanulni nem szándékozók többsége (69%) szakmát szeretne szerezni szakközépiskolában vagy OKJ-s tanfolyamon (lásd a 2.2. ábrát). Külföldön vállalna munkát 26%-uk, Magyarországon pedig 15%-uk. Magyarországon szeretne vállalkozást indítani 5%-uk, gyermeket pedig 4%-uk vállalna a közeljövőben. Külföldön csupán 2%-uk vállalkozna. A megkérdezett végzős diákok 4%-a még nem tudja, mit szeretne csinálni érettségi után. (A megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek.)

2.2. ábra: A továbbtanulni nem szándékozók gimnazisták tervei (százalék), 2014

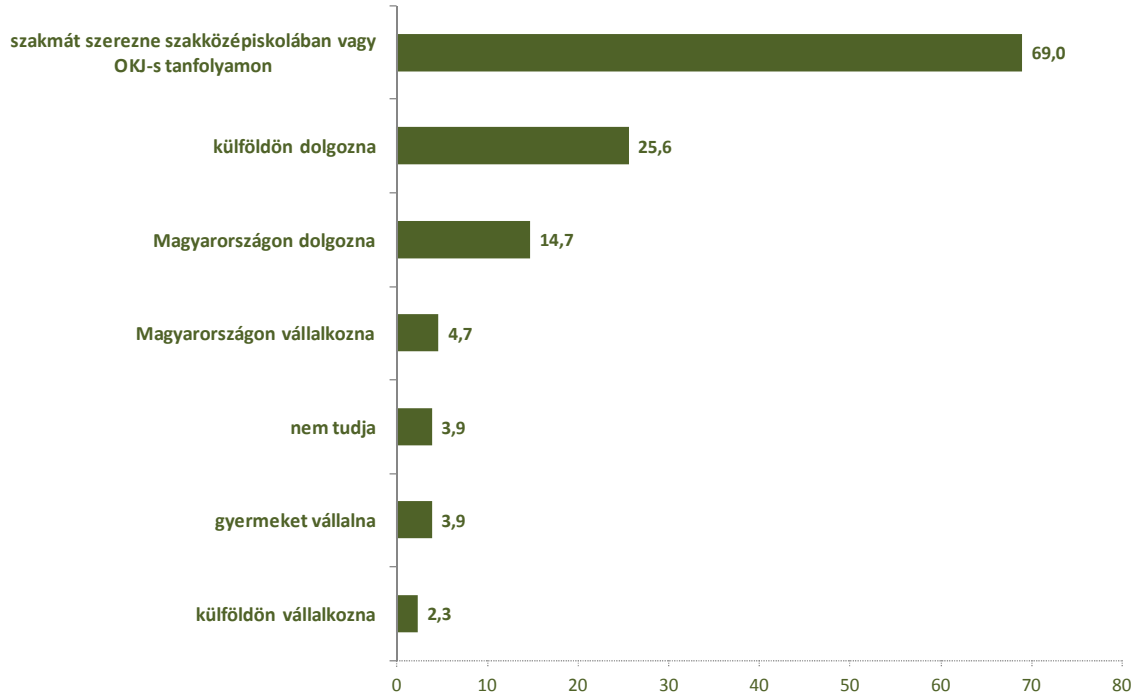

Forrás: GVI (N=129)

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek

A nemek szerinti bontás azt mutatja, hogy a külföldi munkavállalás inkább a fiúk tervei között szerepel (a nem továbbtanulók 37%-a, a lányok 15%-a). Szakmát viszont több lány szeretne szerezni (70%), mint fiú (57%).

A továbbtanulni szándékozók között a legnépszerűbbek a gazdasági (20%), a műszaki (17%), és az orvostudományi (13%) karok. Emellett természettudományi pályára is sokan készülnek (15%). A középmezőnyben találjuk a pedagógiai, a természettudományi, a bölcsészeti, az informatikai és a társadalomtudományi karokat (8-12%). A megkérdezettek 4% és 8% között választották a művészeti, a pszichológiai, a jogi, illetve az agrár-pályát. A legkevésbé a sport és egészségtudomány, a média és kommunikáció, a közszolgálat és rendészet, valamint a vendéglátás és turizmus szakok népszerűek a megkérdezettek körében. A válaszadó végzős diákok mindössze 1%-a nem tudja még, hogy milyen pályát válasszon (lásd a 2.3. ábrát). (A megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek.)

2.3. ábra: A gimnazisták továbbtanulási szándékai terület szerint (százalék), 2014

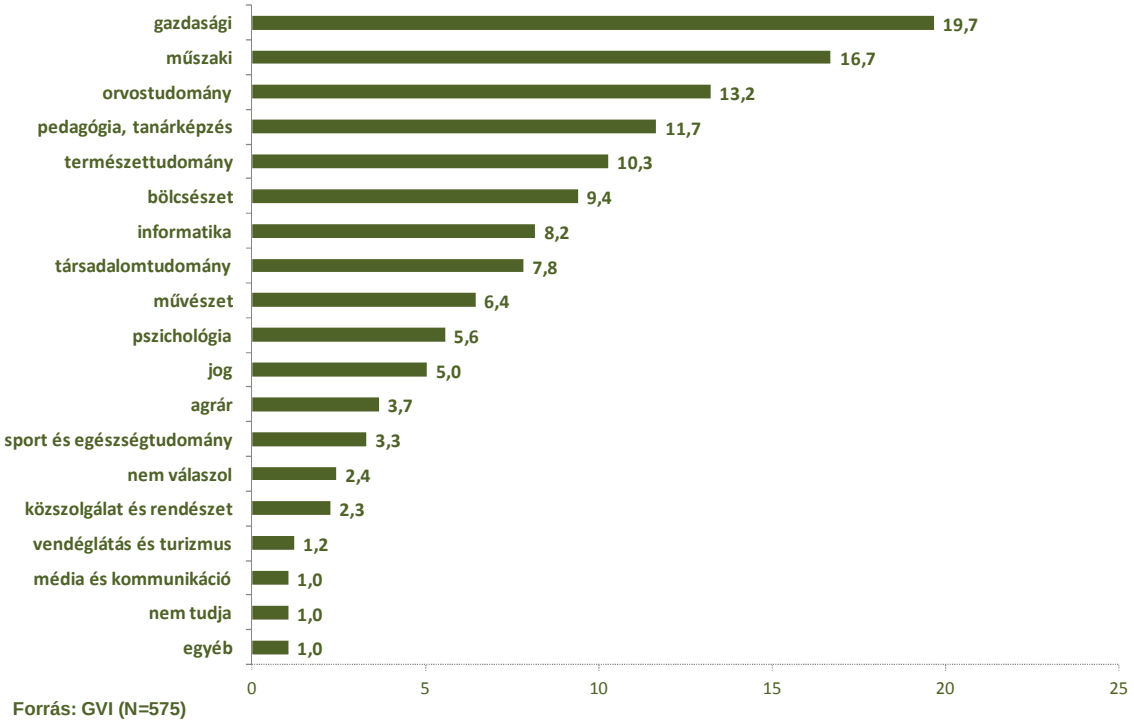

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek

A továbbtanulni szándékozó fiúk körében jóval népszerűbbek a műszaki és az informatikai karok (rendre 26% és 17% választotta), mint a lányok között (rendre 10% és 2%). A lányok gyakrabban felvételiznek az orvostudományi (17%) és a pedagógiai (16%) karokra, mint a fiúk (mindkettő 6%). A legmagasabb tanulmányi átlagot (4,4-4,5) azok

körében mértük, akik a jogi, orvostudományi, pszichológiai, illetve természettudományi karokra felvételiztek, a legalacsonyabbat (3,4) pedig azok között, akik még nem tudják, milyen területen szeretnének továbbtanulni.

A továbbtanulni szándékozó megkérdezettek többsége (71%) budapesti főiskolára vagy egyetemre felvételizik idén, 38%-uk pedig vidéki főiskolára vagy egyetemre. Közel 6%-uk (34 fő) külföldi felsőoktatási intézménybe jelentkezett (lásd a 2.4. ábrát). Most nem jelentkezett sehova, mert később szeretne felvételizni a végzősök 3%-a (16 fő). Közülük a felvételiig hátralevő időben szakmát szerez OKJ-s tanfolyamon 7 fő, szakközépiskolában 2 fő. Nyelvet fog tanulni 6 fő, 2 fő pedig a felvételire fog tanulni. Magyarországon négyen terveznek dolgozni, külföldön pedig ketten. (A megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek.)

2.4. ábra: A végzős gimnazisták továbbtanulási tervei (százalék), 2014

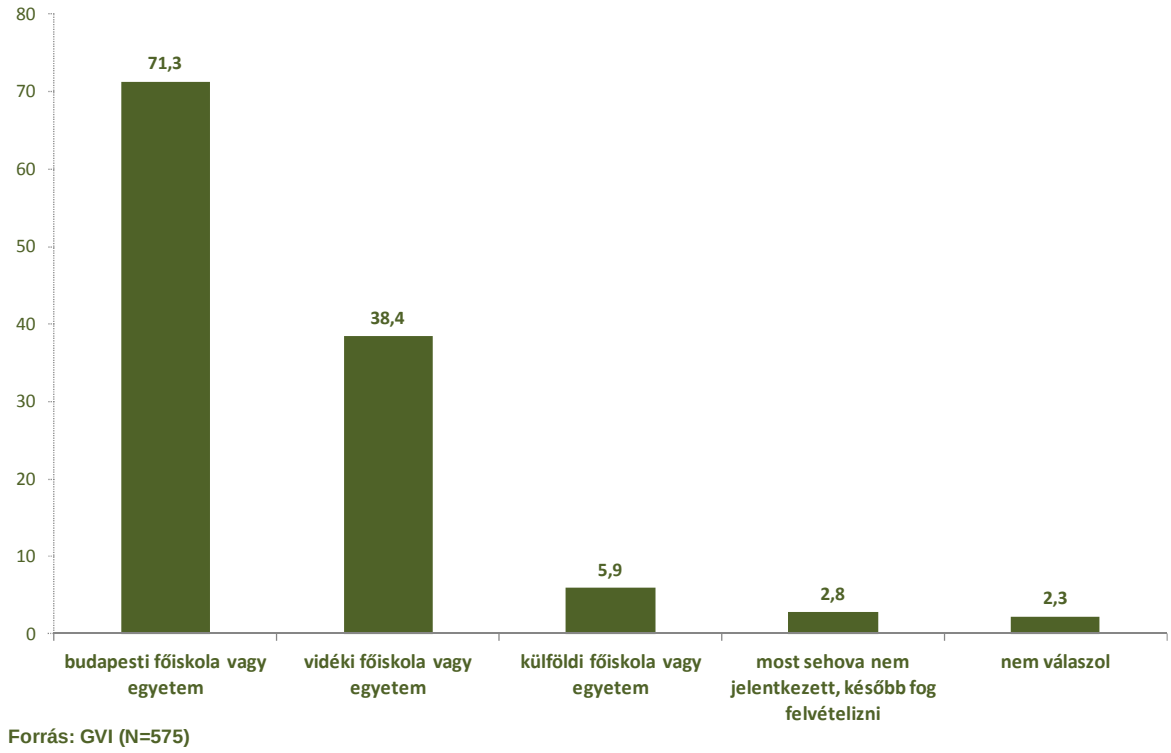

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek.

Budapesti egyetemekre, illetve főiskolákra a fiúk 73%-a, a lányok 70%-a felvételizett. Vidéki felsőoktatási intézménybe a fiúk 36%-a adta be jelentkezését, a lányoknak pedig 40%-a. Külföldre a fiúk közül felvételiztek többen: közel 8%, szemben a lányok 5%-ával (lásd a 2.5. ábrát).

2.5. ábra: A végzős gimnazisták továbbtanulási tervei nemek szerint (százalék), 2014

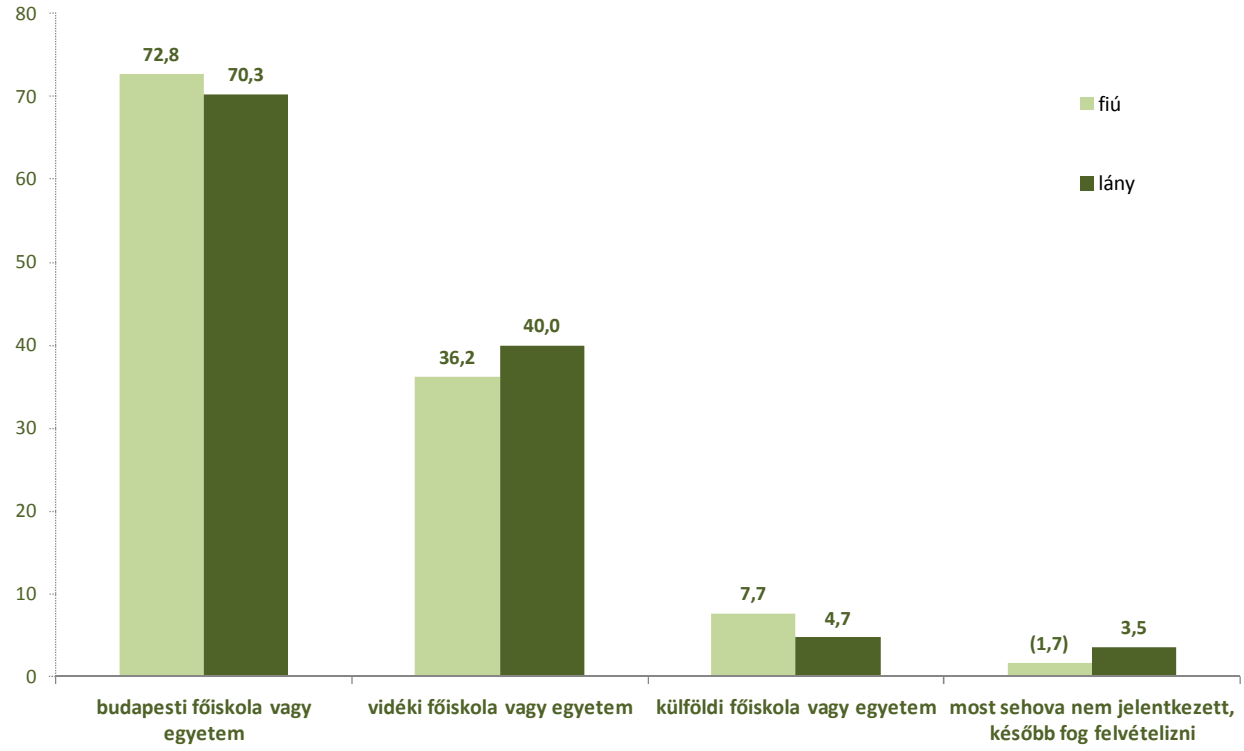

Forrás: GVI (N=575)

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek. A tíznél alacsonyabb esetszámokat zárójellel jelöljük.

Az adatokból az is látható (lásd a 2.1. táblázatot), hogy minél magasabb a diákok apjának iskolai végzettsége, annál nagyobb arányban felvételiznek budapesti főiskolára vagy egyetemre. A felsőfokú végzettségű apák gyermekeinek döntő többsége (80%) adta be felvételijét fővárosi intézménybe, míg ez az arány a szakmunkás apák gyermekeinek körében mindössze 53%. Vidéki felsőoktatási intézménybe a szakmunkásképzőt végzett apák gyermekei jelentkeztek a legnagyobb arányban (55%), külföldi egyetemre vagy főiskolára pedig a felsőfokú végzettségű apák gyermekei (8%). Az évet halasztók

legnagyobb gyakorisággal a szakmunkásképzőt végzett apák gyermekei közül kerültek ki (4%).

2.1. táblázat: A végzős gimnazisták továbbtanulási tervei az apa iskolai végzettsége szerint (százalék), 2014

	Apa iskolai végzettsége			
	Legfeljebb 8 általános	**Szakmunkás-képző**	**Érettségi**	**Felsőfokú végzettség (főiskola, egyetem, PhD)**
Budapesti főiskola vagy egyetem	(14,3)	53,1	72,1	80,4
Vidéki főiskola vagy egyetem	(71,4)	54,9	40,8	30,2
Külföldi főiskola vagy egyetem	(0,0)	2,7	4,1	8,1
Most sehova nem jelentkezett, később fog felvételizni	(0,0)	4,4	2,7	2,5
Összes esetszám	(7)	113	147	285

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek. A tíznél alacsonyabb esetszámokat zárójellel jelöljük.

Az apa munkaerő-piaci státusza szerinti bontás azt mutatja, hogy a vezető beosztású, a szellemi foglalkozású, valamint az önálló vagy vállalkozó apák gyermekei felvételiznek a legnagyobb arányban budapesti, illetve külföldi főiskolákra vagy egyetemekre. A szakmunkás, a segédmunkás vagy betanított munkás, az őstermelő, az alkalmi munkás, illetve a munkanélküli apák gyermekei leggyakrabban vidéki felsőoktatási intézményekbe felvételiznek.

A továbbtanulási tervek vizsgálatakor érdemes figyelembe venni a diákok tanulmányi eredményeit is, mivel ez nagy mértékben befolyásolhatja a továbbtanulási szándékokat és a felvételi eredményét is.

A végzős gimnazisták adataiból azt láthatjuk, hogy átlagosan a legjobb tanulók felvételiztek a külföldi, illetve a budapesti felsőoktatási intézményekbe: ezen két csoport átlagos tanulmányi eredménye a legjobb (rendre 4,34 és 4,31). A vidéki egyetemekre és főiskolákra a kevésbé jól tanuló diákok felvételiztek (átlag: 4,25). A legalacsonyabb átlagot (3,72) a felvételit későbbre halasztók csoportjában mértük (lásd a 2.6. ábrát).

2.6. ábra: A végzős gimnazisták tanulmányi átlaga a továbbtanulási tervek szerint, 2014

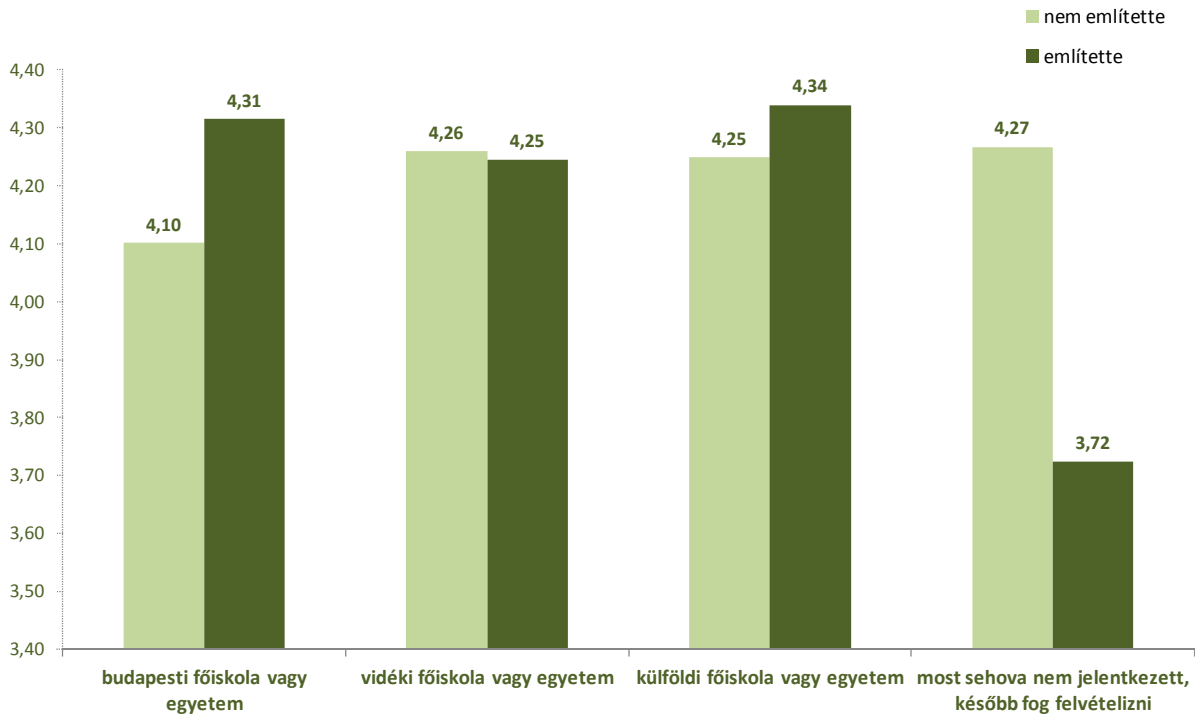

Forrás: GVI (N=519)

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek.

3. A külföldi intézményekbe felvételizők tervei

A továbbtanulni szándékozó megkérdezettek mintegy 6%-a (34 fő) külföldi felsőoktatási intézménybe (is) beadta jelentkezését. Mint azt fentebb láthattuk, ők jellemzően fiúk, jó tanulmányi eredménnyel rendelkező diákok, apjuk felsőfokú végzettségű, vezető beosztású, szellemi foglalkozású, vagy vállalkozó.

A fenti 34 fő közül tízen Nagy-Britanniába jelentkeztek, öten Ausztriába, hárman-hárman pedig Spanyolországba és Dániába. Az Egyesült Államokba és Írországba 2-2 fő adta be jelentkezését, egyéb országokba (Németország, Hollandia, Hong Kong, Kanada, Lengyelország, Svédország, Törökország) pedig 1-1 fő. (Ketten nem válaszoltak a kérdésre.)

A továbbiakban érdemes lesz megvizsgálni, hogy hogyan változik a külföldi egyetemekre való jelentkezés szándéka az időben. Sajnos a múltra vonatkozóan nem rendelkezünk pontos adatokkal, de egy ország, Nagy-Britannia esetében megnéztük, hogy hogyan alakult a Magyarországról és a többi visegrádi országból jelentkezők száma[5]. Az adatok arra mutatnak, hogy az utóbbi években jelentősen megnőtt azok aránya, akik brit egyetemre jelentkeztek Magyarországról. Az Universities and Colleges Admissions Service adatai szerint, míg 2006-ban 290-en jelentkeztek Magyarországról brit egyetemekre, addig 2013-ban már 778-an, ami az időszak elejétől számítva közel 2,7-szeres növekedést jelent. Ezzel a visegrádi országokon belül a magyar egyetemisták száma nőtt meg legnagyobb mértékben 2006 óta (lásd a 3.1. ábrát)[6].

---

[5] Az adatok összegyűjtésében és rendszerezésében a Cambridge-i Egyetem egy magyar diákja volt segítségünkre.

[6] Hozzá kell tennünk ehhez, hogy a visegrádi országok között 2004-et követő lengyel jelentkezési adatok mutatják a legnagyobb növekedési ütemet: 2004-2007 között 4,6-szorosára nőtt a brit egyetemekre jelentkező lengyel fiatalok száma. Ebben a tendenciában az EU-csatlakozáson túl a jobboldali konzervatív kormány (Prawo i Sprawiedliwość, PiS) politikájának hatása is szerepet játszott. Lásd: http://www.egospodarka.pl/25681,Emigracja-Polakow-w-latach-2004-2006,1,39,1.html és http://www.migracje.uw.edu.pl/download/publikacja/1286/.

A magyar felvételizők tendenciájában a törés 2011 után következett be, ekkortól kezdett meredeken emelkedni a brit egyetemekre jelentkezők száma. Ugyanezt a tendenciát figyelhetjük meg, ha csak az egyetemi rangsorokban elöl álló két vezető brit egyetemre[7], a Cambridge-i Egyetemre és az Oxfordi Egyetemre felvételizők számának adatait vesszük figyelembe: 2010 és 2013 között 1,6-szorosára nőtt az ide jelentkezett magyar diákok száma (lásd a tanulmány mellékleteként közölt Excel fájlt). A jelentkezési adatok azt mutatják, hogy a magyar jelentkezők számának növekedése a két vezető egyetem esetében is jóval meghaladja a visegrádi régió többi országának adatait.

3.1. ábra: A brit egyetemekre a visegrádi országokból jelentkezők számának alakulása 2006 és 2013 között (2006=100%)

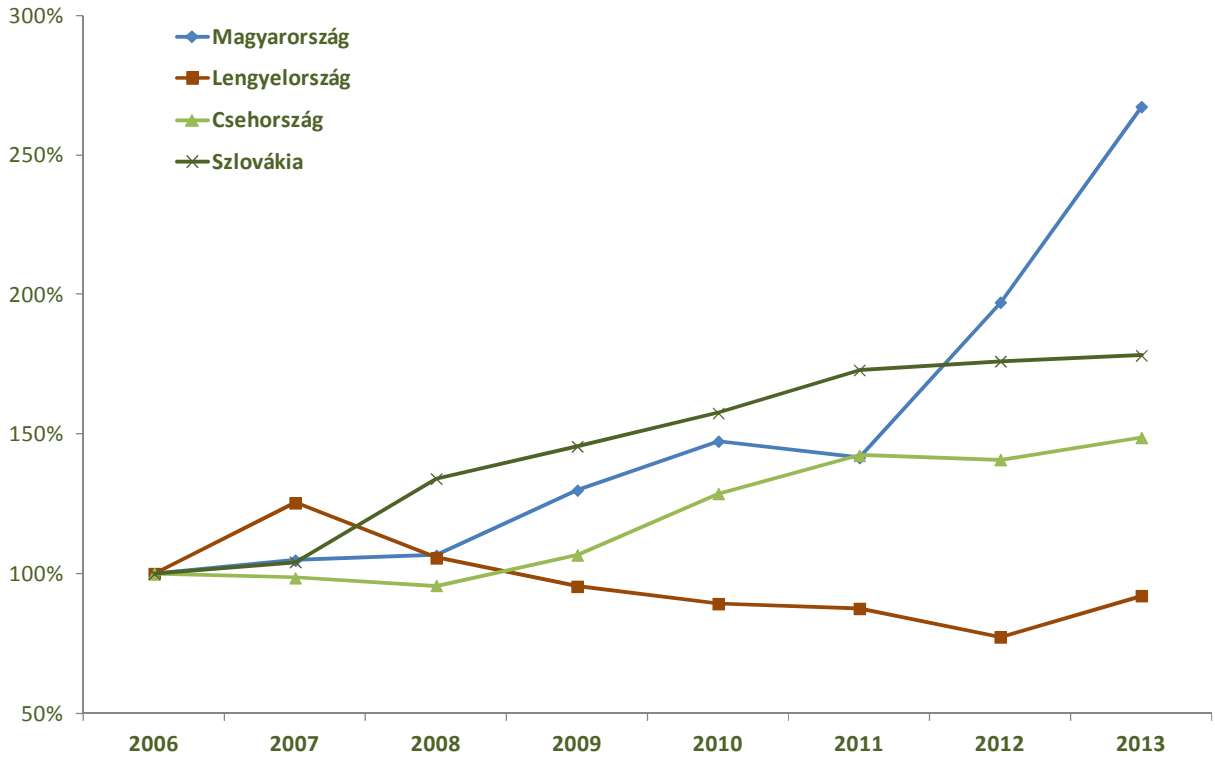

Az adatok forrása: http://www.ucas.com/data-analysis/data-resources

Mindez felhívja a figyelmet azon kérdés vizsgálatának szükségességére, hogy Magyarország esetében milyen, a régió többi országétól eltérő tényezők okozhatták a két vezető egyetemre történő jelentkezésekben 2011 óta megfigyelhető növekvő tendenciát.

[7] Lásd például http://www.topuniversities.com/university-rankings/world-university-rankings/2013 http://www.timeshighereducation.co.uk/world-university-rankings/2013-14/world-ranking http://www.thecompleteuniversityguide.co.uk/league-tables/rankings

Abban az esetben, ha sikerül a diákok felvételije a külföldi főiskolára vagy egyetemre, felmerül a tanulmányok finanszírozásának kérdése. 18 fő tandíjmentes intézménybe felvételizik, 8-8 főnek a szülei fizetik a tandíjat, illetve dolgozni fognak a tanulás mellett. Hárman szándékoznak diákhitelt felvenni, ketten-ketten pedig dolgozni fognak, hogy kiegészítsék a szüleik által befizetett tandíjat, illetve ösztöndíjra számítanak.

Összesen 9 fő számít nagy valószínűséggel ösztöndíjra külföldi tanulmányai során, 14-en pedig remélik, hogy kapnak majd ösztöndíjat. 6 fő egyáltalán nem számít ösztöndíjra, 5 fő pedig nem tudott válaszolni a kérdésre.

Ha felveszik a külföldi felsőoktatási intézménybe, a 34 megkérdezettből 13 fő hosszú távon szeretne külföldön maradni. Hatan csak a tanulmányaik idejére költöznének külföldre, heten pedig a főiskola vagy egyetem elvégzése után egy ideig külföldön is szeretnének dolgozni. Nyolc diák nem tudott válaszolni a kérdésre.

4. Gimnáziumok és továbbtanulási tervek

Az elemzéshez az ország három nagyrégiója és az országos kompetenciamérés eredményei alapján hat kategóriába soroltuk be a felkeresett gimnáziumokat, ezek: közép-magyarországi elit, közép-magyarországi nem elit, dunántúli elit, dunántúli nem elit, alföld és északi elit, alföld és északi nem elit. (A besorolás módjáról lásd az 1. Mellékletet.) A legtöbb válaszadó a közép-magyarországi elitgimnáziumokból került ki (194 fő, 28%). Alföld és Észak régióbeli elitgimnáziumba jár a megkérdezettek 21%-a (146 fő), dunántúli elitgimnáziumba pedig 19%-uk (131 fő). Alföld és északi nem elit gimnáziumba 12%-uk (86 fő) jár, dunántúli nem elit gimnáziumba 11%-uk (77 fő). A legkisebb arányban a közép-magyarországi nem elit gimnáziumba járók szerepelnek a mintában (10%, 70 fő) (lásd a 4.1. táblázatot).

4.1. táblázat: A megkérdezettek száma és aránya iskolatípus szerint, 2014

	Esetszám	Százalékos arány
Közép-magyarországi elit	194	27,6
Közép-magyarországi nem elit	70	9,9
Dunántúli elit	131	18,6
Dunántúli nem elit	77	10,9
Alföld és északi elit	146	20,7
Alföld és északi nem elit	86	12,2
Összesen	704	100,0

A tanulmányi átlageredményeket vizsgálva azt láthatjuk, hogy az elitgimnáziumokba járó végzős diákok átlageredményei a legjobbak. A dunántúli elitgimnáziumok tanulói között ez átlagosan 4,34, az Alföld és Észak régióban 4,24, Közép-Magyarországon pedig 4,17. A közép-magyarországi nem elit gimnáziumok tanulói esetében az átlag 4,11, a Dunántúlon 3,95, az Alföld és Észak régióban pedig csupán 3,36 (lásd a 4.1. ábrát).

4.1. ábra: A végzős gimnazisták tanulmányi átlageredményei iskolatípus szerint (százalék), 2014

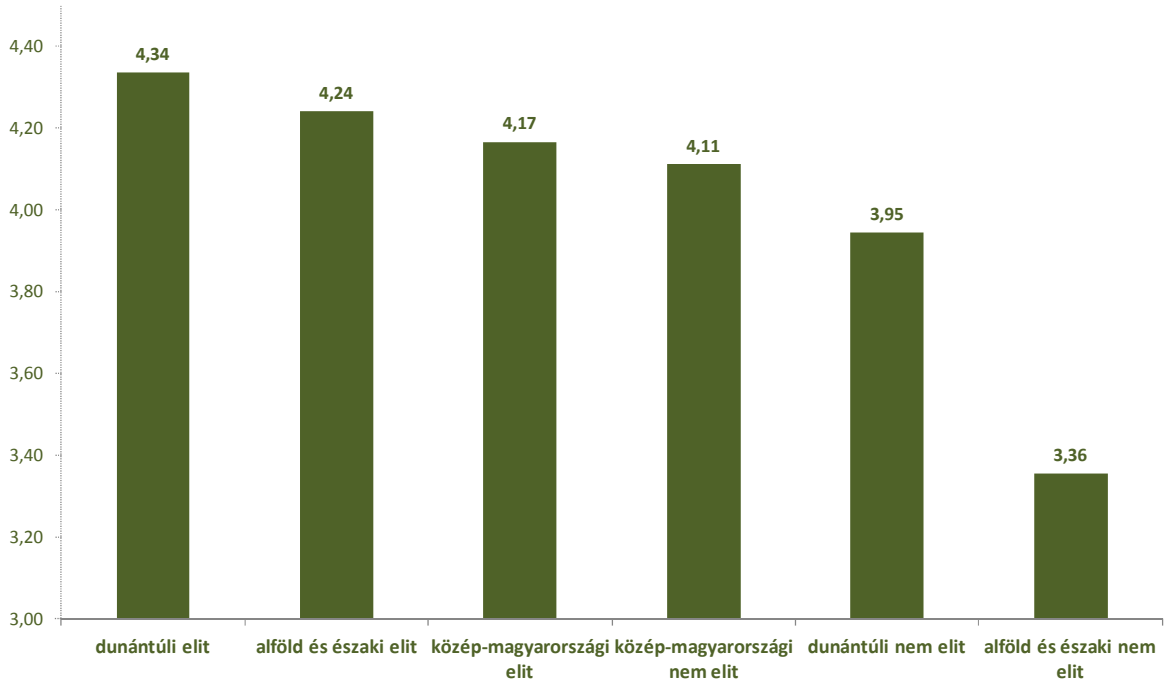

Forrás: GVI (N=639)

Az eredmények szerint a közép-magyarországi elitgimnáziumok tanulói szinte kivétel nélkül tovább szeretnének tanulni: több, mint 96%-uk felvételizett felsőoktatási intézménybe. A dunántúli elitgimnáziumok tanulóinak körében ez az adat 89%, a közép-magyarországi nem elit gimnáziumokban pedig 86%. Az alföld és északi elitgimnáziumokban tanulók 81%-a tervez továbbtanulni. A legalacsonyabb arányt (57% mindkét esetben) a dunántúli és az alföld és északi nem elit gimnáziumokban mértük (lásd a 4.2. ábrát).

4.2. ábra: A továbbtanulni szándékozó végzős gimnazisták aránya iskolatípus szerint (százalék), 2014

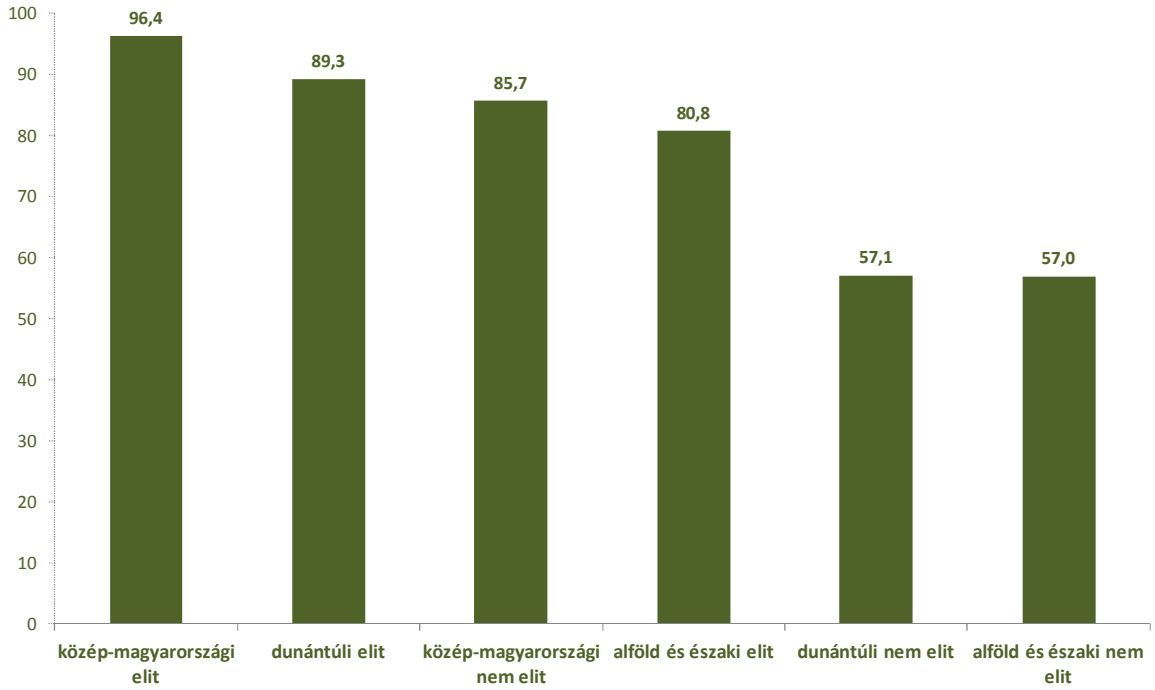

Forrás: GVI (N=704)

A Magyarországra jellemző regionális egyenlőtlenségek a továbbtanulási irányokban is tetten érhetők. A leszakadó északi és alföldi régiókból származó gyerekek általában nem felvételiznek budapesti vagy külföldi egyetemekre, míg a közép-magyarországi régióban tanulók leggyakrabban a legnagyobb presztízsű budapesti egyetemeket választják. Ugyanis a megkérdezett végzős gimnazisták továbbtanulási döntéseit vizsgálva láthatjuk, hogy budapesti főiskolára, illetve egyetemre a legnagyobb

arányban a közép-magyarországi elit- és nem elit, valamint a dunántúli elitgimnáziumok tanulói felvételiztek (rendre 93%, 70% és 74%). Ez a továbbtanulási irány a legkevésbé a dunántúli (41%), valamint az Alföld és Észak régióbeli (47%) nem elit gimnáziumok végzőseire jellemző.

Vidéki felsőoktatási intézményekbe a legnagyobb arányban az alföld és északi elitgimnáziumok tanulói jelentkeztek (62%). Emellett nagy arányban választottak vidéki egyetemet vagy főiskolát az Alföld és Észak régióbeli (61%) és a dunántúli (57%) nem elit gimnáziumok végzős diákjai is.

Külföldi felsőoktatási intézményekbe kizárólag a közép-magyarországi elit- és nem elit, valamint a dunántúli elit- és nem elit gimnáziumok tanulói felvételiztek (lásd a 4.3. ábrát).

4.3. ábra: A továbbtanulni szándékozó végzős gimnazisták továbbtanulási tervei iskolatípus szerint (százalék), 2014

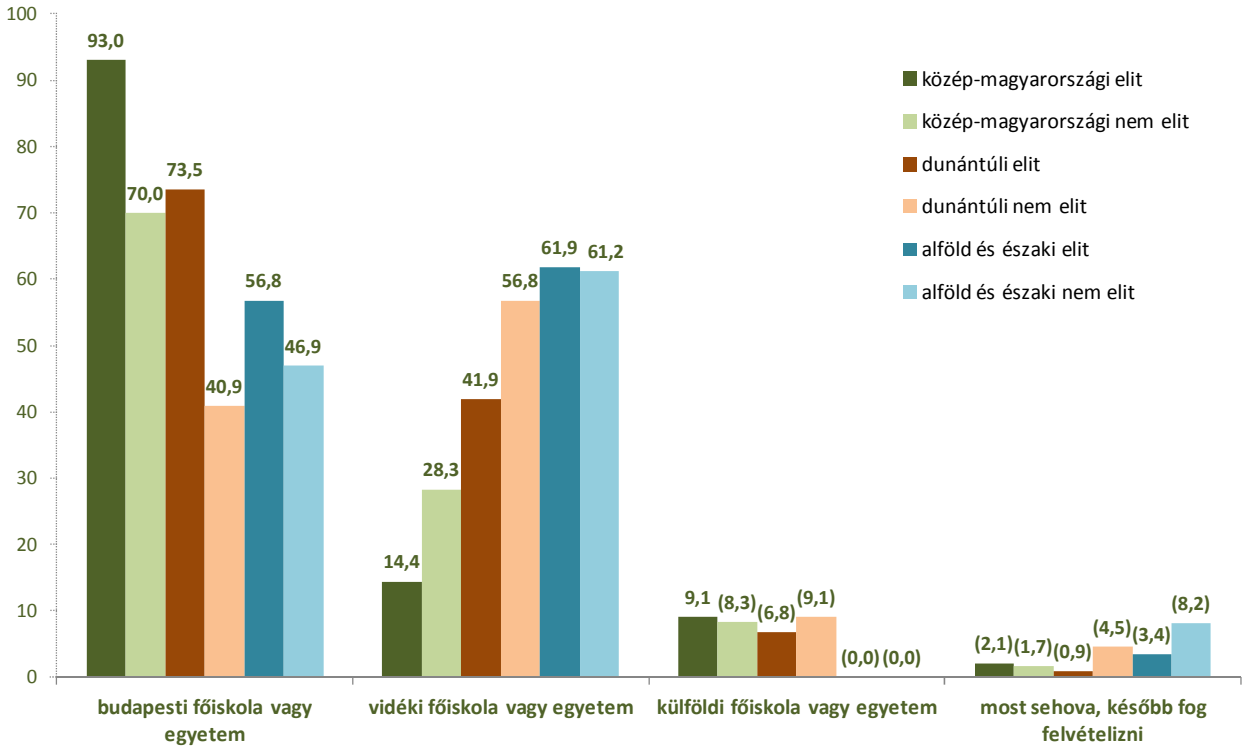

Forrás: GVI (N=575)

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek. A tíznél alacsonyabb esetszámokat zárójellel jelöljük.

5. A továbbtanulási szándékokra ható tényezők

A továbbtanulási szándékok jobb feltérképezéséhez többváltozós elemzési technikát is alkalmaztunk. Ezáltal feltérképezhető, hogy a tanulók egy-egy tulajdonsága önmagában, a többi hatástól függetlenül mennyiben valószínűsíti azt, hogy az érettségi után felsőfokú tanulmányokat kezd[8]. Ehhez a tanulók alábbi tulajdonságait vettük figyelembe:

- a tanuló neme
- a tanuló életkora
- a tanuló gimnáziumának nagyrégiók szerinti elhelyezkedése (Közép-Magyarország; Dunántúl; Alföld és Észak)
- a tanuló gimnáziumának településtípus szerinti elhelyezkedése (Budapest; megyeszékhely; egyéb város)
- a tanuló gimnáziuma elitgimnáziumnak tekinthető-e az országos kompetenciamérésen alapuló összevont rangsor alapján, vagy sem (elitgimnázium; nem elit gimnázium)
- a tanuló tanulmányi átlaga a 2013/2014-es tanév első félévében (3,5 alatt; 3,5 felett)
- a tanuló nyelvtudása (beszél legalább egy idegen nyelven; nem beszél idegen nyelven)
- a tanuló édesapjának iskolai végzettsége (nincs érettségije, érettségizett, felsőfokú végzettségű)
- a tanuló édesapjának munkaerő-piaci státusza (szellemi munkát végez; fizikai munkát végez; nem dolgozik)

[8] Egy egyszerű egylépcsős bináris logisztikus regressziós modellt építettünk, becsléseinket ezen végeztük. Az ún. eredményváltozó, amelyhez tartozó kimenetek bekövetkezésének esélyét vizsgáltuk a továbbtanulási szándék volt (1 – a tanuló tovább szeretne tanulni; 0 – a tanuló nem szeretne továbbtanulni).

A vizsgált tényezők többsége szignifikáns hatást gyakorol a továbbtanulási szándék megjelenésére (lásd az 5.1. táblázatot).

A tanulók szüleinek iskolázottságát az apa iskolai végzettségével mértük. Ennek hatása a várt irányú: növekedésével nő a gyermek továbbtanulási szándékának esélye. Az adatok szerint a felsőfokú végzettségű apák gyermekei – minden egyéb tényezőt konstans szinten tartva – közel két és félszeres eséllyel tanulnak tovább, mint a nem érettségizett apák gyermekei. Emellett a szellemi munkát végző apák gyermekei közel háromszoros eséllyel felvételiznek főiskolára vagy egyetemre a munkanélküli vagy inaktív apák gyermekeihez képest.

Az eredmények szerint a tanulók továbbtanulási szándéka iskolatípusonként is különbözik. Az elitgimnáziumok végzősei számottevően, 3,7-szer nagyobb eséllyel tervezik a felsőoktatásban való részvételt, mint a nem elit gimnáziumok tanulói (minden egyéb tényező változatlansága esetén).

A továbbtanulás szándéka az iskolai tanulmányi eredménnyel áll a legszorosabb kapcsolatban: a jobb tanulmányi eredményekhez a továbbtanulási szándék nagyobb valószínűsége párosul. Minden más hatástól függetlenül, a becslés szerint a továbbtanulás esélye a 3,5 feletti iskolai (félévi) átlageredménnyel rendelkező tanulók körében 6,8-szoros a 3,5 alatti átlaggal rendelkező tanulókhoz képest. Emellett a nyelvtudás hatása is szignifikáns: azok a diákok, akik beszélnek legalább egy idegen nyelven, 2,8-szor nagyobb eséllyel szándékoznak továbbtanulni, mint azon társaik, akik egy idegen nyelven sem beszélnek.

A gimnázium területi elhelyezkedése is hatással van a tanulók továbbtanulási terveire. Minden egyéb tényezőt változatlan szinten tartva a Közép-Magyarországon tanulók 2,4-szer nagyobb eséllyel tanulnak tovább az érettségit követően, mint az Észak és Alföld régióban iskolába járó társaik. Emellett a megyeszékhelyen található iskolák diákjaihoz képest az egyéb (kis, közepes és nagy) városok iskoláiban tanulók 2,8-szor nagyobb, a Budapesten iskolába járók pedig 3,4-szer nagyobb eséllyel döntöttek úgy, hogy érettségi után felsőoktatási intézménybe felvételiznek.

Összefoglalva a fenti becslési eredményeket: a végzős gimnazisták között a továbbtanulást legnagyobb eséllyel a felsőfokú végzettségű és a szellemi munkát végző apák gyermekei, a jobb tanulmányi átlagot elérők, az idegen nyelven beszélők és az elitgimnáziumokba járó diákok tervezik. Emellett a Közép-Magyarországon, Budapesten, illetve a megyeszékhelyeken kívüli városokban tanulók is nagyobb eséllyel felvételiznek felsőoktatási intézménybe.

5.1. táblázat: Többváltozós becslési eredmények a végzős gimnazisták továbbtanulási szándékairól, 2014

	Standard hiba	Szignifi-kancia	Exp(B)
Nem (referencia-kategória: lány)	0,26	0,36	1,27
Életkor	0,20	0,41	0,85
Apa iskolai végzettsége (referencia-kategória: nem érettségizett)			
Érettségizett apa	0,30	0,72	0,90
Felsőfokú végzettségű apa	**0,38**	**0,02**	**2,47**
Apa munkaerő-piaci státusza (referencia-kategória: nem dolgozik)			
Szellemi munkát végez	**0,33**	**0,00**	**2,96**
Fizikai munkát végez	0,33	0,10	1,71
Iskolai átlageredmény 3,5 felett (referencia-kategória: 3,5 alatt)	**0,26**	**0,00**	**6,76**
Nyelvtudás (referencia-kategória: nem beszél idegen nyelven)	**0,35**	**0,00**	**2,88**
Elitgimnázium (referencia-kategória: nem elit)	**0,31**	**0,00**	**3,72**
Iskola nagyrégiója (referencia-kategória: Észak és Alföld)			
Dunántúl	0,32	0,15	1,58
Közép-Magyarország	**0,42**	**0,04**	**2,41**
Iskola településtípusa (referencia-kategória: megyeszékhely)			
Egyéb város	**0,32**	**0,00**	**2,79**
Budapest	**0,65**	**0,06**	**3,38**
Konstans	3,77	0,96	0,82

N= 704, Nagelkerke R^2=0,466, -2 Log likelihood=433,340, Cox & Snell R^2=0,286

6. Következtetések

A kismintás, nem arányos adatfelvételünk egy pillanatfelvételt mutat a gimnazisták továbbtanulási szándékairól. Az adatok értékes információkat szolgáltatnak annak ellenére, hogy a magyarországi állami gimnáziumok egészére vonatkozóan nem vonhatunk le belőlük messzemenő következtetéseket. A továbbtanulási szándékok és az iskolák, valamint a tanulók jellemzői közötti összefüggések tisztázásához azonban fontos kiindulópontot jelenthetnek a fent közölt eredmények.

Az eredmények azt mutatják, hogy a gimnáziumokban érettségizők többsége tovább szeretne tanulni egyetemen vagy főiskolán, de nem elhanyagolható azok száma sem, akik a szakképzés felé lépnének tovább, akár iskolarendszeren belüli, akár azon kívüli képzésben.

Az elemzés azt is megmutatta, hogy a végzős gimnazisták között a továbbtanulást legnagyobb eséllyel a felsőfokú végzettségű és a szellemi munkát végző apák gyermekei, a jobb tanulmányi átlagot elérők, az idegen nyelven beszélők és az elitgimnáziumokba járó diákok tervezik. Emellett a Közép-Magyarországon és Budapesten tanulók is nagyobb eséllyel felvételiznek felsőoktatási intézménybe.

Az eredményekből látható, hogy leginkább a jó tanulmányi eredményeket elérő diákok, a közép-magyarországi vagy dunántúli elitgimnáziumokba járók és a magas iskolai végzettségű szülők gyermekei választanak budapesti, vagy külföldi felsőoktatási intézményt. A kevésbé jól tanuló diákok és a vidéki nem elit gimnáziumokból kikerülők gyakrabban választják a vidéki egyetemeket, főiskolákat.

A mai Magyarországra jellemző regionális egyenlőtlenségek a továbbtanulási irányokban is tetten érhetők. A leszakadó északi és alföldi régiókból származó gyerekek általában nem felvételiznek budapesti vagy külföldi egyetemekre, míg a közép-

magyarországi régióban tanulók leggyakrabban a legnagyobb presztízsű[9] budapesti egyetemeket választják. Ez a döntés pedig jelentős munkaerő-piaci és kereseti különbségeket eredményez a fiatalok későbbi életpályája során. Varga Júlia kutatásai[10] szerint szinte minden képzési terület esetében a budapesti egyetemekről kikerülők magasabb átlagos nettó keresetről számoltak be, mint a vidéki egyetemeken végzettek.

Ezek az eredmények arra is utalnak, hogy a magyar iskolarendszer kevéssé lehet képes a családi háttér okozta hátrányok kiegyenlítésére, tehát a társadalmi mobilitás előmozdítására. Ez az eredmény összhangban áll más eredményekkel: Róbert Péter például a 2000-es PISA-felmérés eredményeinek társadalmi meghatározottságát vizsgálva kimutatta, hogy a vizsgált országok között Magyarországon határozza meg a legjelentősebb mértékben a családi háttér az iskolai teljesítményt, jelentős mértékben azért, mert a teljesítmény erősen összefügg a szülő iskolázottságával[11].

Ezt árnyalja az az eredmény, mely szerint a továbbtanulás szándéka az iskolai tanulmányi eredménnyel áll a legszorosabb kapcsolatban, tehát a tudás és a szorgalom minden egyéb tényezőtől függetlenül minden bizonnyal hozzájárul a továbbtanulást igenlő döntéshez. Itt figyelembe kell azonban venni azt is, hogy az iskolai érdemjegyek hatása mögött is meghúzódhat a szülők iskolai végzettsége: a magasabb státuszú és magas iskolai végzettségű szülők gyermekei nagyobb eséllyel szereznek jobb jegyeket, mint az alacsonyabb végzettségű szülők gyermekei. Továbbá a fenti elemzés során nem számoltunk sem az iskolák minőségi különbségeivel, sem pedig az osztályszintű

[9] A felsőoktatási intézmények presztízséről lásd: Várhalmi Zoltán, Micsinai István (2011): Diplomás pályakezdők és felsőoktatási intézmények vállalati szemmel – 2010. Budapest, MKIK GVI, 2011. Letölthető: http://gvi.hu/data/papers/diploma_2010_kiadvany_110322_.pdf

[10] Lásd: Varga Júlia (2010): A pályakezdő diplomások keresete, munkaerő-piaci sikeressége a 2000-es évek elején. In: Diplomás pályakövetés IV. Friss-diplomások 2010. Educatio Társadalmi Szolgáltató Nonprofit Kft. Felsőoktatási Osztály 2010. december. Letölthető: http://www.felvi.hu/pub_bin/dload/DPR/dprfuzet4/Pages59_82_Varga.pdf

[11] Lásd: Róbert Péter (2004): Iskolai teljesítmény és társadalmi háttér nemzetközi összehasonlításban. In: Társadalmi riport 2004, Kolosi Tamás, Tóth István György, Vukovich György (szerk.). Budapest: TÁRKI, Pp. 193–205. Letölthető: http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a798.pdf

hatásokkal. Ezeknek az elemzésbe kapcsolására az adminisztratív adatok hiánya, illetve a kis minta miatt nem volt lehetőségünk.

Azt is láthattuk, hogy megkérdezett érettségiző gimnazisták 6%-a (34 fő) külföldi felsőoktatási intézménybe (is) beadta jelentkezését. Ők jellemzően olyan magas státuszú családból származó diákok, akik jó tanulmányi eredményeket értek el a gimnáziumban. Ezek az eredmények annyit mindenképpen jeleznek, hogy a külföldön történő továbbtanulás létező jelenség, amelynek okait, a rá ható tényezőket érdemes a későbbiekben kutatási programokban vizsgálni.

A fenti elemzés egy kutatássorozat első állomását jelenti. Egy jövőbeni nagymintás, a gimnáziumok középiskolai rangsorban elfoglalt helyét, a területi szempontokat és a végzettek számát is szem előtt tartó, országosan reprezentatív vizsgálat pontos és torzítatlan eredményt adhat a gimnazisták továbbtanulási szándékairól, e szándékok változásáról és mozgatórugóiról.

Függelék

F1. táblázat: A megkérdezettek neme iskolatípus szerint (esetszám), 2014

	Fiú	Lány	Összesen
Közép-magyarországi elit	87	107	194
Közép-magyarországi nem elit	30	40	70
Dunántúli elit	42	89	131
Dunántúli nem elit	35	42	77
Alföld és északi elit	55	91	146
Alföld és északi nem elit	32	54	86
Összesen	281	423	704

F2. táblázat: A megkérdezettek továbbtanulási szándékai iskolatípus szerint (esetszám), 2014

	Fiú	Lány	Összesen
Közép-magyarországi elit	187	7	194
Közép-magyarországi nem elit	60	10	70
Dunántúli elit	117	14	131
Dunántúli nem elit	44	33	77
Alföld és északi elit	118	28	146
Alföld és északi nem elit	49	37	86
Összesen	575	129	704

Megjegyzés: a kérdőív vonatkozó kérdése: „Szeretnél főiskolán vagy egyetemen továbbtanulni érettségi után?"

F3. táblázat: A megkérdezettek továbbtanulási irányai iskolatípus szerint (esetszám), 2014

	Budapesti főiskola vagy egyetem	Vidéki főiskola vagy egyetem	Külföldi főiskola vagy egyetem	Most sehova nem jelentkezett, később fog felvételizni	Nem válaszolt
Közép-magyarországi elit	174	27	17	4	1
Közép-magyarországi nem elit	42	17	5	1	4
Dunántúli elit	86	49	8	1	3
Dunántúli nem elit	18	25	4	2	2
Alföld és északi elit	67	73	0	4	0
Alföld és északi nem elit	23	30	0	4	3
Összesen	410	221	34	16	13

Megjegyzés: a megkérdezettek több válaszlehetőséget is megjelölhettek

F1. ábra: A megkérdezett tanulók 2013/14-es tanév első félévi tanulmány átlag szerinti megoszlása, 2014

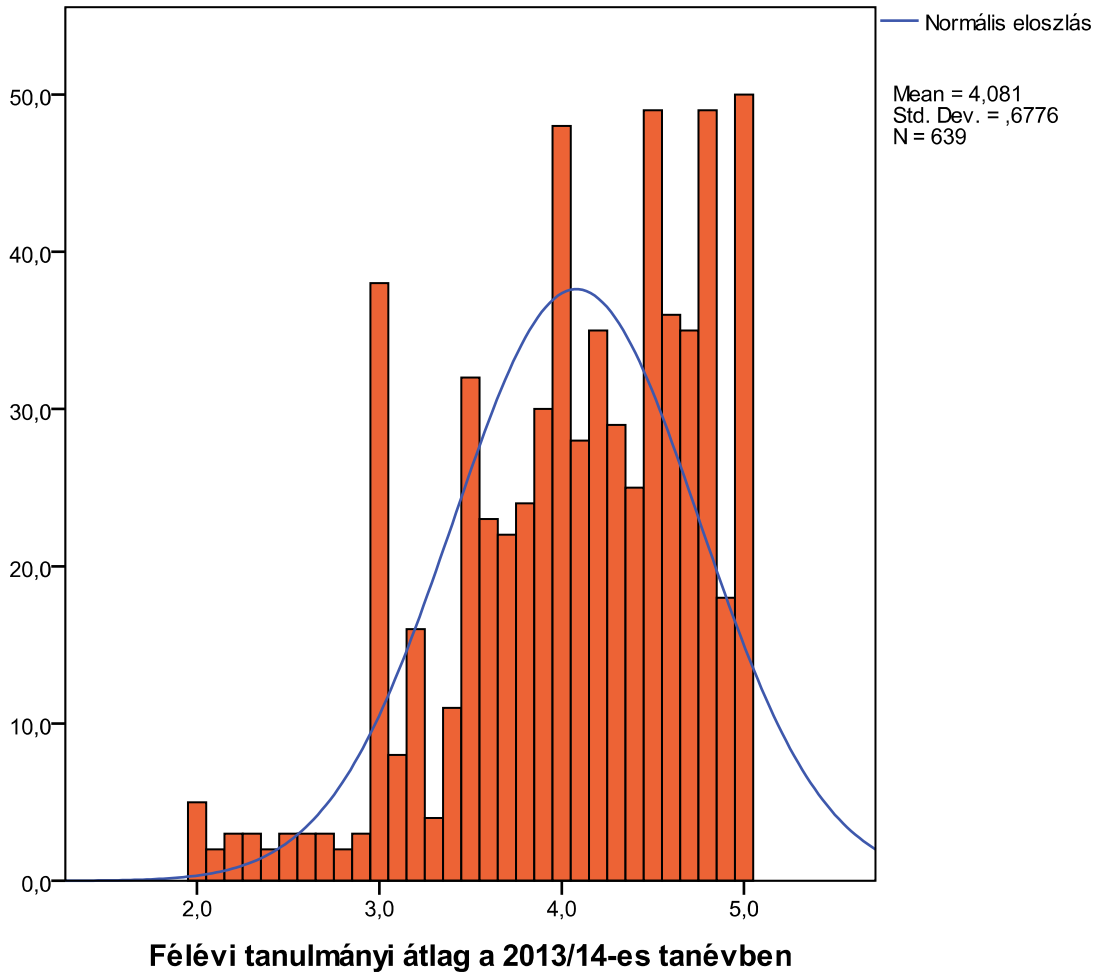

Mellékletek

1. Melléklet: a vizsgálat módszere

Mintánk alapját a 2012. évi országos kompetenciamérés iskolánkénti adatai képezték, mivel teljes körű, friss országos középiskolai rangsor nem volt elérhető számunkra a mintavétel időpontjában.

Az alapsokaságot az a 462 darab 4 osztályos gimnázium képezte Magyarország egész területéről (de a községek nélkül), amelyekről rendelkezésre állt a 2012-es Országos Kompetenciamérésnek az iskola 10. évfolyamára vonatkozó matematika és szövegértés átlagpontszáma. Ezen pontszámok alapján készítettük el a gimnáziumok matematika és szövegértés szerinti rangsorát, majd a kettő egyszerű számtani átlaga alapján állt elő az összevont rangsor.[12]

A fenti rangsor alapján eredetileg arányos módon vettünk mintát Magyarország három nagyrégiójából (Közép-Magyarország, Dunántúl, Alföld és Észak). Előállítottuk a három nagyrégióra vonatkozó külön rangsorokat és ezeken belül egyenletes eloszlással tíz-tíz gimnáziumot választottunk ki. A kérdezőbiztosoknak a kiválasztott 30 gimnázium egy-egy végzős osztályát kellett volna felkeresniük, de az alacsony fokú válaszadói hajlandóság miatt végül a rangsorban jobb helyet elért iskolák közül több került a mintába, mint a rosszabb helyen szereplők közül. Az intézmények vezetőinek bizalmatlanságát és leterheltségét jól jelzi, hogy a 30 iskola felméréséhez 153 iskolát kellett megkeresniük a kérdezőbiztosoknak, tehát csak minden ötödik iskola volt hajlandó részt venni a kutatásban.[13]

---

[12] Rangsorunk nem összehasonlítható az országos középiskolai rangsorral, mivel az a kompetenciamérés eredményi mellett jóval több tényezőt – a nyelvvizsgát megszerző diákok aránya, az országos középiskolai tanulmányi versenyeken (OKTV) elért eredmények, a középszintű érettségin elért átlagpontszámok, az egyetemekre, főiskolákra felvett végzősök aránya – vesz figyelembe. Lásd: http://eduline.hu/kozoktatas/2011/12/2/kozepiskolak_2011es_rangsora_KEIWDV

[13] A felmérésben való részvétel visszautasításának leggyakoribb indokai: a kérdezőbiztosok többszöri egyeztetés ellenére sem tudták elérni illetékest; időhiány miatt nem szeretnének részt venni; nem szoktak kérdőívekre válaszolni.

A kérdezést önkitöltős kérdőívek segítségével végeztük el (a kérdőívet lásd a 2. Mellékletben).

Így tehát mintánk torzított az országos kompetenciamérésen elért eredmények szerint, emellett figyelmen kívül hagyja az egyéb eredményeket (pl. az érettségin elért eredmények, a nyelvvizsgát megszerző diákok aránya, a tanulmányi versenyeken elért eredmények, a felsőoktatási intézményekbe felvett végzősök aránya) is. További torzítást okozhat az is, hogy a minta nem veszi figyelembe a tagozatos (pl. nyelvi, matematikai tagozat) osztályokat, mely eltéréseket okozhat a diákok érdeklődési területe, továbbtanulási ambíciói szempontjából.

Az alacsony mintaelemszám és a fenti torzító tényezők miatt eredményeink óvatosan kezelendők, de egy ismételt vizsgálat esetén jelezhetnek majd tendenciákat, illetve alkalmasak a tanulói jellemzők és továbbtanulási szándékok közötti összefüggések vizsgálatára.

Az elit – nem elit megkülönböztetés alapját a mintavételnél használt, országos kompetenciamérésen alapuló összevont rangsor jelentette. Az ebben szereplő 462 gimnáziumot nagyrégiónként sorba rendezve a felső 50%-ot tekintettük elitgimnáziumnak és a többit nem elitnek. Vagyis besorolásunk megengedő az „elitbe kerüléssel" kapcsolatban, de a tág értelmezés ellenére – az egyszerűség kedvéért – az „elitgimnázium" és „nem elit gimnázium" kifejezéseket használjuk az elemzés során.

Ezen besorolás alapján mintánk 20 elitgimnáziumot és 10 nem elit gimnáziumot tartalmaz. A legtöbb válaszadó a közép-magyarországi elitgimnáziumokból került ki (194 fő, 28%). Alföld és Észak régióbeli elitgimnáziumba jár a megkérdezettek 21%-a (146 fő), dunántúli elitgimnáziumba pedig 19%-uk (131 fő). Alföld és északi nem elit gimnáziumba 12%uk (86 fő) jár, dunántúli nem elit gimnáziumba 11%-uk (77 fő). A legkisebb arányban a közép-magyarországi nem elit gimnáziumba járók szerepelnek a mintában (10%, 70 fő) (lásd az M1. táblázatot).

A válaszadók 60%-a (423 fő) lány, 40%-uk (281 fő) pedig fiú.

A megkérdezett végzős gimnazisták 17%-a 18 éves volt a kérdezés időpontjában, 63%-uk 19 éves, 20%-uk pedig 20 éves.

M1. táblázat: A megkérdezettek száma és aránya iskolatípus szerint, 2014

	Esetszám	Százalékos arány
Közép-magyarországi elit	194	27,6
Közép-magyarországi nem elit	70	9,9
Dunántúli elit	131	18,6
Dunántúli nem elit	77	10,9
Alföld és északi elit	146	20,7
Alföld és északi nem elit	86	12,2
Összesen	704	100,0

2. Melléklet: az adatfelvétel kérdőíve

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet

Iskola azonosító sorszáma		

(A kérdező tölti ki a kérdőív kitöltetése előtt)

Továbbtanulásról szóló kérdőív középiskolások részére

Szia!

Végzős középiskolások érettségi utáni terveivel kapcsolatos kutatásunkhoz szeretnénk a segítségedet kérni. Töltsd ki rövid kérdőívünket, így Te is hozzájárulhatsz ahhoz, hogy többet megtudjunk a középiskolások jelenlegi és várható helyzetéről. A nevedet nem kell ráírnod a kérdőívre! Ha érdekelnek a kutatási eredmények, e-mailen elküldjük Neked.

Köszönjük!

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáskutató Intézet (GVI)

---

1. Milyen idegen nyelven tudod megértetni magad?
(Több választ is megjelölhetsz)

1. angol
2. német
3. francia
4. spanyol
5. orosz
6. olasz
7. egyéb idegen nyelven, éspedig: .....

2. Milyen tanulmányi átlagod volt félévkor (2013/14-es tanév)?

……. , ……..

egész tized
üres – NEM TUDOM üres – NEM TUDOM

3. Szeretnél főiskolán vagy egyetemen továbbtanulni érettségi után?

1.igen
2.nem → **3a. Ha nem szeretnél továbbtanulni az érettségi után, akkor mit szeretnél csinálni? (Több választ is megjelölhetsz)**

1. Magyarországon szeretnék dolgozni
2. külföldön szeretnék dolgozni
3. Magyarországon szeretnék vállalkozni
4. külföldön szeretnék vállalkozni
5. szakmát szeretnék szerezni OKJ-s tanfolyamon
6. gyereket szeretnék vállalni
7. más tervem van,
   éspedig: .....
8. nem tudom
9. nem válaszolok

A következő kérdések a főiskolai vagy egyetemi felvételivel kapcsolatosak. **Ha nem szeretnél továbbtanulni érettségi után**, akkor a 9. kérdéssel folytasd a válaszadást!

4. Milyen területen szeretnél továbbtanulni érettségi után?
(Több választ is megjelölhetsz)

1.Agrár
2.Bölcsészet
3.Gazdasági
4.Informatika
5.Jog
6.Műszaki
7.Művészet
8.Orvostudomány
9.Pedagógia, tanárképzés
10. Pszichológia
11. Társadalomtudomány
12. Természettudomány
13. más területen, éspedig: .....
14. nem tudom
15. nem válaszolok

5. Hova felvételizel idén? (Több választ is megjelölhetsz)

1. budapesti főiskolára vagy egyetemre
2. vidéki főiskolára vagy egyetemre
3. külföldi főiskolára vagy egyetemre……..….. országban
4. nem tudom
5. nem válaszolok
6. most sehova, később fogok felvételizni

5a. Mit fogsz csinálni a felvételiig hátralevő időben? (Több választ is megjelölhetsz)

1. nyelvet fogok tanulni
2. a felvételire fogok tanulni
3. szakmát szerzek szakközépiskolában
4. szakmát szerzek OKJ-s tanfolyamon
5. dolgozni fogok Magyarországon
6. dolgozni fogok külföldön……..….. országban
7. más tervem van, éspedig: .....
8. nem tudom
9. nem válaszolok

A következő kérdések a külföldi továbbtanulással kapcsolatosak. **Ha nem külföldön szeretnél továbbtanulni,** akkor a 9. kérdéssel folytasd a válaszadást!

6. Ha külföldi főiskolára vagy egyetemre felvételizel és felvesznek, akkor miből fogod fizetni a tanulmányaidat? (Több választ is megjelölhetsz)

1. tandíjmentes intézménybe felvételizek
2. a szüleim fizetik a tandíjat
3. dolgozni fogok a tanulás mellett és magamnak fizetem a tandíjat
4. más tervem van, éspedig: .....
5. nem tudom
6. nem válaszolok

7. Számítasz-e ösztöndíjra?

1. valószínűleg kapok majd ösztöndíjat
2. remélem, hogy kapok majd ösztöndíjat
3. nem számítok ösztöndíjra
4. nem tudom még
5. nem válaszolok

8. Ha felvesznek, akkor mennyi időre tervezel külföldön maradni?

1. csak a főiskolai/egyetemi tanulmányaim idejére
2. a főiskola/egyetem elvégzése után egy ideig külföldön szeretnék dolgozni
3. hosszú távon szeretnék külföldön maradni
4. más tervem van,
   éspedig: .....
5. nem tudom
6. nem válaszolok

Kérjük, hogy a következő kérdésekre mindenképp válaszolj még!

9. Nemed:

1. férfi
2. nő

10. Mi édesapád (vagy a Veled egy háztartásban élő szülőd, gondviselőd) legmagasabb iskolai végzettsége?

1. legfeljebb 8 általános
2. szakmunkásképző
3. érettségi
4. felsőfokú végzettség (főiskola, egyetem, PhD)
5. nem tudom
6. nem válaszolok

11. Jelenleg van-e édesapádnak (vagy a Veled egy háztartásban élő szülődnek, gondviselődnek) munkája, és ha igen, milyen foglalkozása van?

1. önálló vagy vállalkozó, saját vállalkozásában alkalmazott
2. vezető beosztású
3. szellemi foglalkozású (pl. orvos, ügyvéd)
4. irodai alkalmazott (nem fizikai munkát végez)
5. szakmunkás
6. segédmunkás vagy betanított munkás
7. őstermelő (pl. méhész, borász)
8. alkalmi munkákat végez, nincs állandó munkahelye
9. munkanélküli
10. más okból nem dolgozik (pl. nyugdíjas)
11. nem tudom, nem válaszolok

12. Melyik évben születtél? ……..évben

13. Mit csinálsz leggyakrabban a szabadidődben?

…….

…….

14. Köszönjük válaszaidat! Segítségedet azzal is szeretnénk megköszönni, hogy megjelenés előtt elküldjük Neked a kutatás eredményeit összefoglaló tanulmányt. Kéred ezt?

1.igen
2.nem

Kérjük, add meg az e-mail címedet, amire elküldhetjük:

…….……@.....